

PAUL BRUNTON

EGIPTUL SECRET

Cuprins:

O NOAPTE ÎN COMPANIA SFINXULUI

STRĂJERUL DEȘERTULUI

PIRAMIDA

MINUNI OBȚINUTE PRIN HIPNOTISM

RITUL SECRET AL TEMPLELOR EGIPTENE

ALTEȚEI SALE PRINȚUL ISMAIL DAUD

Trei oameni, plecați din Cairo într-o magnifică noapte de primăvară, schimbau impresii în apropierea Marii piramide. Unul dintre ei nu era altul decât Altețea Voastră; al doilea ambasadorul unei puteri orientale; ultimul, modestul redactor al acestor note și impresii de călătorie. Altețea Voastră făcu o remarcă: ar fi dificil, în Egiptul de azi, a descoperii vestigii ale acelei spiritualități insolite sau ale acelei magii străni care făceau și obiectul investigațiilor mele din această călătorie. Cu multe alte ocazii, din nou, v-ați exprimat aceeași părere.

Cu toate acestea, eu mi-am urmat căutările, nu fără a descoperi mici rezultate pe care le cred susceptibile de a-i interesa pe occidentali. Dacă ofer Alteței Voastre această expunere, o fac deoarece îndrăznesc să sper că veți putea culege din ea un argument mai puternic în favoarea convingerii care mă animă și în același timp veți putea înțelege mai bine de ce o nutresc. Această dedicație vrea, de asemenea, să vă aducă o mărturie a bucuriei pe care mi-o provoacă considerația personală stabilită între noi, independent de orice deosebire de ordin intelectual.

În cele din urmă, fie ca aceste pagini să reprezinte un tribut adus Egiptului, țara a cărei fizionomie modernă vă este atât de familiară și ale cărei sanctuare din trecut exercită asupra mea o atracție atât de vie! Aș adăuga, dacă-mi este permis să reiau sau să adaptez vechea formulă a romanilor:

«Cine a băut odată din apa Nilului va fi întotdeauna prietenul celor ce locuiesc pe malurile acestui fluviu puternic.»

O NOAPTE ÎN COMPANIA SFINXULUI

Ultimul turist plecase, fiindu-i foame; ultimul ghid îmbrăcat în negru, gratificase pentru a mia oară vizitatorii străini cu informațiile superficiale

asupra țării sale antice. Un grup de măgari obosiți și cămile greoaie, morocănoase, luaseră drumul întoarcerii cu ultimii călători ai zilei.

În decorul egiptean, căderea crepusculului este un lucru de neuitat, de o frumusețe inegalabilă. Totul își schimbă culoarea; între cer și pământ apar contrastele cele mai izbitoare.

Eram singur, așezat pe nisipul galben atît de primitiv, în fața Sfinxului calm în toată majestatea sa regală. Privirile mele fascinate cercetau spectacolul acestor culori eterice care se estompau la fel de dulce cum apăruseră, în timp ce soarele care murea, înceta să mai arunce asupra Egiptului aurul gloriei sale. Flacără misterioasă, splendoare supremă care lasă în urmă vestul african, cine deci ar putea primi mesajul sacru trimis de cer, fără a se simți transportat pe loc în paradis! Acest extaz se va reproduce atîta timp cît oamenii nu vor sucomba sub grosolănia absolută, sub moartea spirituală, atîta timp cît ei vor persista să iubească acest soare, părinte al vieții, unic deținător al secretului atîtor fapte uluitoare. Desigur, nu erau lipsiți de perspicacitate anticiei care îl adorau pe Ra, marele astru, venerîndu-l în sufletele lor ca pe un zeu.

La început rămăsese jos la orizont, înflăcărînd magnific toată bolta de un roșu scînteietor, ca al cărbunilor încinși. Apoi tonul se făcu mai blînd; o nuanță mai deschisă de coral își risipi blîndețea de-a lungul orizontului. Blîndețe mereu mai pronunțată pînă cînd, ca într-un curcubeu, vreo șase nuanțe diferite, mergînd de la roz pînă la verde și auriu, încep să se agite ca și cum și-ar disputa momentul de supremație într-o fantastică licitație.

În sfîrșit, totul se absorbi fără grabă cu reflexe gri opaline la căderea crepusculului. Simultan ce globul vast al astrului se sucomba, avu loc dispariția tuturor acelor nuanțe care te fermecau, tăindu-ți respirația.

Contra acestui tablou de fond, vedeam detașîndu-se în atmosfera opalină, Sfinxul, îmbrăcînd încetul cu încetul coloritul său nocturn. Veni apoi momentul cînd ultimele raze împurpurate nu mai asaltau cu strălucirea lor vie fața sa impenetrabilă.

El apărea din imensitatea nisipurilor, figură uriașă, corp întins, cel care de-a lungul vremurilor inspira beduinilor superstițioși frica, sugestiv tradusă în numele pe care ei i-l dădeau: «părintele groazei», tot acela care provoacă mereu uimire călătorilor sceptici, dovadă fiind întrebările care de la sine ți se învălmășesc pe buze cînd colosul îți apare pentru prima oară în fața ochilor împietriți. Misterul acestui leu cu cap omenesc n-a încetat să exercite o atracție nesfîrșită asupra a generații întregi de vizitatori. Enigmă chiar pentru egipteni, dă bătaie de cap lumii întregi. Cine l-a sculptat? În ce epocă? Nimeni nu știe. Egiptologul cel mai erudit trebuie să se limiteze la emiterea de presupuneri gratuite asupra Sfinxului, a istoriei și semnificației sale.

În slaba lumină lăsată de ziua care dispărea, privirile mele tocmai se opriră la ochii de piatră ai Sfinxului. Impasibil, cite n-a observat el! Cîte

miriade a văzut sosind rînd pe rînd, punîndu-i din priviri mereu întrebările lor zadarnice, apoi îndepărtîndu-se, descurajate. Pururi nemișcat, el a văzut lumea atlantiilor dispărînd pentru totdeauna sub ape. Surîsul său imperceptibil a fost martor la punerea în aplicare a proiectelor îndrăznețe ale unui Mena, primul dintre faraoni care a deturnat cursul Nilului adorat de egipteni, forțîndu-l să ocupe o nouă albie. În tăcerea sa marcată de regrete l-a văzut pe Moise, gravul, tăcutul Moise, salutîndu-l cu un suprem rămas bun. Mereu mut, îndurerat, a contemplat suferințele țării sale pustiite, ruinate după năpustirea asupra Egiptului a năvălitorilor crudului Gambyse, împărat persan. Fermecat și în același timp disprețuitor, a văzut-o pe mîndra Cleopatra, cu bucle mătăsoase, coborînd dintr-o corabie a cărei pupă era din aur, pînzele de purpură și vîslele din argint. El l-a văzut cu bucurie pe tînărul Isus mergînd în căutarea înțelepciunii Orientului, etapă ce pregătea ora fixată misiunii sale publice, ora la care Tatăl Său îl trimitea să aducă mesajul divin al milei și iubirii. Nu fără o bucurie ascunsă l-a binecuvîntat pe tînărul nobil, pe cît de viteaz pe atît de generos și cultivat, cel care a fost Saladin, și Saladin, cu lancea scoasă, cu banderola verde purtînd imaginea Semilunei, a început cavalcada care urma să-l conducă pînă la tronul sultanului Egiptului. Semnal de avertizare mut, Slinxul l-a ascultat pe Bonaparte, instrument al destinului europene, numele lui Napoleon eclipsîndu-le pe toate celelalte, înainte ca același personaj, mohorît și sumbru să ajungă a pune piciorul pe Belerofon. A văzut Sfinxul, nu fără oarecare melancolie, atenția întregii omeniri fixîndu-se asupra țării sale cînd mormîntul unuia din mîndri săi faraoni a fost deschis, oferind curiozității moderne mumia regală și cele ce-l înconjurau pe nobilul stăpînilor.

Da, cu adevărat, ochii de piatră au văzut multe lucruri. Ce văd ei acum? Disprețuind oamenii care se obosesc și se agită pradă unor activități vulgare și trecătoare, indiferenți la trecerea nesfîrșită a bucuriilor și suferințelor pe care în valea Nilului le vede defilînd, cunoscînd fatalitatea destinului de care sînt marcate toate evenimentele mari, ochii de piatră, din fundul vastelor orbite fixează eternitatea. Da, ai acest sentiment puternic: imuabili, printre vicisitudinile vremurilor ei privesc începuturile lumii, tenebrele necunoscutului...

Sfinxul trecu de la gri la negru, un negru de mătase; cerul își pierdu opalescența tristă, argintie, totul cufundîndu-se în întuneric, stăpînul deșertului.

Dar Sfinxul mă obseda încă, îmi fascina atenția ca în virtutea unui magnetism irezistibil. Simțeam că apropierea nopții era ceea ce îl făcea să se simtă în elementul lui. Fondul întunecat din spatele său, iată cadrul potrivit. Ceea ce are mistic o noapte africană crează pentru el atmosfera cuvenită. De asemenea, numai în orele nopții se furișează și revin Ra și Horus, Isis și Osiris, toți zeii dispăruți ai vechiului Egipt. Am decis atunci să aștept ca luna și stelele să concureze pentru a-mi

dezvălui încă o dată Sfinxul adevărat. M-am așezat; eram singur și totuși, cât de mare era imensa disperare a deșertului nu m-am simțit izolat; cu adevărat, această senzație îmi era cu totul străină.

Noaptele Egiptului diferă în mod straniu de nopțile Europei. Unele se apropie molcom, palpită de mii de prezențe pe cât de vii, pe atât de invizibile răspîndind o umbră cu nuanțe indigo, la care un suflet sensibil trăiește un sentiment cu adevărat magic. Altele au ceva dur; îți impun realitatea lor brutală, negrul lor categoric, iată ce simțeam pentru a suta oara cînd prima stea de seară își făcea veselă apariția, scînteind foarte aproape, așa părea, cu o luminozitate fără egal în țările noastre, în timp ce, printr-o alunecare grațioasă luna își dezvăluia prezența iar cerul prinsese a semăna cu o boltă de catifea albastră.

Atunci mi-a fost dat să văd Sfinxul așa cum rar se arată turiștilor. Mai întii tăiat adînc în stîncă, conturul întunecat, cutezător, înalt ca o locuință de patru etaje din orașele noastre, lungit în liniște în inima deșertului. Apoi, pe măsură ce, bucată cu bucală, detaliile prinseseră a se lumina, a apărut fața argintată, au apărut etichetele întinse ale bătrînului personaj binecunoscut. Atunci am descoperit în el simbolul emoționant al acestui Egipt, a cărui origine misterioasă datează din timpuri imemorabile. Cu atitudinea unui cîine de pază solitar, asigurînd o pază eternă secretelor preistoriei, visînd la acele lumi ale Atlantidei despre care fragila, memorie omenească n-a reținut măcar numele, măreața creatură de piatră va supraviețui, în același fel, oricărei civilizații zămislită astăzi de rasa noastră; întotdeauna va păstra neștirbit secretul vieții sale interioare. Fața sa sobră și măreață nu trădează nimic, buzele sale strînse au jurat tăcere veșnică; dacă Sfinxul deține un mesaj ascuns pentru oameni și l-a transmis de-a lungul veacurilor la un număr foarte mic de privilegiați, dotați cu o rară înțelegere, chiar acest mister, cum ar fi «cuvîntul maestrului» la francmasoni, ar fi fost șușotit la urechea celui ales ca un «suflu» ușor. Nu vom fi surprinși să auzim pe scriitorul latin Pliniu declarînd că Sfinxul este «o operă de artă minunată asupra căreia s-a păstrat tăcerea, populația din jur considerîndu-l o divinitate».

Noaptea aranjează Sfinxului o ambianță perfectă. Atît în spatele său cît și în dreapta și în stînga sa se întinde «orașul morților», spațiu vast unde mormintele, literalmente, mișună. De jur împrejurul platoului stîncos care se înalță, răsărit din nisipuri, la sudul, vestul și nordul Sfinxului, aceste morminte au fost săpate pentru adăpostirea sarcofagelor cadavrelor regale și a altor mumii, personaje importante și demnitari aparținînd nobilimii sau clerului.

De șase ani încoace, chiar egiptenii urmînd direcția pionierilor occidentali, au întreprins eforturi susținute și sistematice pentru a scoale la lumină toată partea centrală a acestei vaste necropole. Cu mari eforturi au degajat imensele dune de nisip care acopereau locul; astfel au apărut curînd pasaje înguste, săpate în stîncă precum tranșeele, care se încrucișează și duc de la un mormînt la altul, ca și potecile pavate ce

unesc piramidele cu templele lor. Am parcurs acest loc de la un capăt la altul, am vizitat rețeaua imensă de morminte, locuri de îngropăciune private, camere de preoți, capele funerare. În mod sigur, nici o denumire n-ar putea fi dată mai exact decît cea de «oraș al morților». El conține două cimitire vaste, suprapuse, care separă un spațiu de mai mulți metri și un interval de aproape trei mii de ani. Acești egipteni din vechime săpau adînc cînd doreau să-și ascundă bine morții; nici un mormînt nu se găsește la mai puțin de o sută nouăzeci de picioare sub nivelul renumitei șosele. Am pătruns în cavourile celei de-a patra dinastii; efigiile în piatră, portretele perfecte ale defuncților, vechi cam de cinci mii de ani, rămîneau acolo, trăsăturile păstrîndu-se distincte și putînd fi recunoscute, astfel încît s-ar putea considera discutabile serviciile pe care se presupune că le-ar putea aduce spiritelor.

Totodată, nu este mormînt în care să intri fără să găsești deplasat capacul greu al sarcofagului și de unde să nu fi dispărut toate bijuteriile care împodobeau acel loc funerar. Dispariție contemporană chiar a descoperirii, în momentul săpăturilor. Nu s-au lăsat pe loc decît statuetele de piatră și vasele conținînd măruntaiele cadavrelor mumificate. Și așa, vechiul Egipt a cunoscut distrugătorii de morminte; cînd plebea se ridica împotriva claselor conducătoare care degenerau sau erau în declin, își lua revanșa furînd din acest vast cimitir, unde înalții demnitari primiseră onoarea de a se odihni, alături de mumiile suveranilor pe care îi serviseră în timpul vieții.

Defuncții, puțini la număr, ale căror mumii au scăpat primilor hoți, au dormit un timp în pace, pînă cînd, la rîndul lor grecii, romanii și arabii au venit să-i trezească. Celor care au scăpat și de aceste noi încercări, le-a fost acordat un lung repaus care n-avea să dureze însă mai mult decît pînă la începutul secolului al XIX-lea, cînd arheologii moderni începură explorarea subsolului Egiptului și căutarea a ceea ce hoții de altădată omiseseră să ia. Să nu ne înduioșăm oare de acești faraoni și alți sărmani prinți îmbălsămați cărora li se violează mormintele și li se fură comorile? Chiar dacă mumiile lor nu par a fi distruse, sfărîmate în bucăți de către hoți în căutarea de bijuterii, nu sînt totuși condamnate a nu avea alt loc de repaus decît muzeele, rămînînd mereu expuse curiozității privirilor și comentariilor oricărui vizitator?

Acesta este anturajul lugubru unde, în compania defuncților înmormîntați de atîta vreme, se înalță Sfinxul singuratic. El a fost martor la jefuirea cavourilor din «orașul morților», rînd pe rînd de către egiptenii rebeli și de către cotropitorii arabi. Nu este de mirare că Wallis Budge, renumitul specialist și custode al antichităților egiptene de la British Museum, a ajuns la concluzia că: «Sfinxul era destinat să îndepărteze spiritele rele din mormintele aflate în împrejurimile sale». Cine se mai poate mira că - aceasta acum vreo trei mii patru sute de ani - regele Thutmes al IV-lea a pus să se scrie pe o bucată de piatră de patrusprezece picioare înălțime, pe care a înălțat-o pînă la pieptul

Sfinxului, cuvinte ca acestea: «un mister magic a domnit în aceste locuri de la origini, deoarece figura Sfinxului este o emblemă a lui Khepera (zeul nemuririi), cel mai mare dintre spirite, ființa venerabilă care odihnește aici. Locuitorii din Memphis și ai întregului district ridicând mîinile către el, pentru a se ruga în fața sa.» Este atunci oare un miracol faptul că beduinii satului din apropierea lui Gizeh, păstrează tradiții asupra spiritelor și umbrelor care plutesc noaptea în aer, în jurul Sfinxului, regiune care în concepția lor este cea mai bîntuită de fantome, de pe pămînt? Un asemenea cimitir nu este oare fără analogie în lume? Și îmbălsămînd corpurile celor mai buni dintre ei, egiptenii nu prelungesc oare pentru un număr de ani într-adevăr insolit, contactul acestor spirite cu umanitatea?

Da, desigur, noaptea este cea mai potrivită pentru a ne gîndi la Sfinx. Atunci chiar și pentru individul cel mai puțin impresionabil, lumea spirituală pare mai aproape, sufletul nostru devine accesibil la senzații pînă atunci nebănuite, în timp ce, de jur-împrejur obscuritatea domnește, conferă chiar formelor aspre ale lumii materiale contururi fantomatice. Cerul nopții s-a făcut indigo purpuriu, coloratură mistică, în armonie cu speranțele mele.

Numărul stelelor a crescut; ele domnesc acum asupra întinderilor întunecate. Luna contribuie, de asemenea, pregnant la luminarea acestui tablou spectral, unde liniștea nu este tulburată de nimic, sub privirile mele.

Formele prelungite ale corpului leului se etalau tot mai vizibile pe platforma stîncoasă alungită. Fața enigmatică se menținea într-o luminozitate ceva mai nuanțată. În spatele și în fața mea, platoul strîmt se pierdea confuz în deșertul care se dispersa din ce în ce, înainte de a dispărea, înghițit în umbra perspectivelor întunecate.

Priveam detaliile grațioase ale modului de împodobire, al capului Sfinxului, imagine bogată, fluturînd, asemănătoare unei peruci; contururile sale se lăsau greu de distins. Mod de împodobire regal; acesta conferă Sfinxului măreția sa majestuasă și deplina sa distincție, calități inerente legăturii suverane, care, încingînd fruntea, ține ridicată gluga sa. Acela era simbolul puterii și al suveranității asupra lumii trecătoare cît și asupra lumii spirituale, emblema puterii în același timp divină și umană. Adesea în scrierile hieroglifice, figura Sfinxului desemnează pe stăpînul țării, atotputernicul faraon; o veche tradiție merge pînă la a afirma că acest monument acoperă mormîntul unui monarh numit Armais. Arheologul francez Mariette, care a fost directorul muzeului egiptean din Cairo, a acordat acestei tradiții suficient credit pentru a întreprinde exploatarea fundațiilor stîncoase de sub Sfinx. Iată ce a afirmat în fața adunării unei societăți savante: «Nu este imposibil, ca undeva, în interiorul corpului acestui monstru, să existe o criptă, un cavou sau o capelă subterană care ar putea fi un mormînt». Dar moartea a venit să-l cheme pe el însuși și să-l facă să coboare în mormînt, la

puțin timp după ce concepuse acest proiect. De atunci, nimeni n-a încercat să străpungă fie solul pietros care înconjoară Sfinxul, fie roca platformei sale. Când am abordat acest subiect eu profesorul Selim Hassan, căruia oficialitățile egiptene i-au încredințat săpăturile în «Orașul morților», când l-am întrebat despre posibilitatea unei substructuri a Sfinxului, cu săli ce au scăpat descoperirilor de pînă acum, mi-a replicat categoric și decisiv: «Sfinxul însuși este tăiat în masa rocii. Numai această masă se poate găsi dedesubt». Am ascultat aceste cuvinte cu respectul pe care profesorul îl merită în orice privință. Și totuși, imposibil de a mă decide, fie a adopta afirmația sa, fie a o respinge, am preferat să las problema în suspensie. Numele Armais seamănă mult cu Harmachis, zeul solar, care, după altă legendă, ar fi personificat de Sfinx. După toate probabilitățile, Sfinxul nu acoperă nici un mormînt și cele două tradiții s-au menținut mai mult sau mai puțin combinate între ele, în cursul evoluției milenare lente. Dar se pot tăia cavități în rocă nu numai pentru a face morminte și egiptenii, ocazional, nu s-au privat de a recurge la acest procedeu cu alte scopuri. Dovadă, criptele lor subterane unde se îndeplineau funcții precise, exclusiv religioase. Există tradiții vechi și persistente, consemnate în documente caldeene, grecești, romane și chiar arabe, care vorbesc de un pasaj subteran pe care îl foloseau preoții pentru a merge de la Marea piramidă la Sfinx. Majoritatea acestor tradiții ar putea să nu se sprijine pe nimic, dar nu iese fum fără foc, cît de slab ar fi el; cînd un popor ca cel egiptean s-a arătat atît de înclinat spre a săpa pasaj după pasaj în grosimea rocii și de a ascunde căile de acces, cînd nici un localnic din zilele noastre n-ar ști să desemneze un singur punct de pe teritoriul său care să nu fi făcut obiectul activității vreunei cîrțițe umane, săpîndu-și acolo un drum. Vechii artiști care au tăiat stela granitică a lui Thutmes plasată între picioarele din față, reprezintă Sfinxul odihnindu-se pe un postament cubic, un adevărat edificiu, prevăzut cu o ușă și ornamente. Este posibil să se fi inspirat această construcție din vreo legendă ancestrală acum dispărută? A fost acolo un templu, asemănător acestui postament tăiat în masa stîncoasă și purtînd deasupra acoperișului un uriaș, Sfinxul? Vom ști asta, mai devreme sau mai tîrziu.

Un fapt este totuși stabilit: Sfinxul n-a fost sculptat în întregime în stînca ale cărei dimensiuni au fost găsite insuficiente pentru execuția planului trasat constructorilor. Aceștia s-au văzut deci obligați să folosească pentru o parte a spatelui rotunjit și pentru labele anterioare lungi de cincizeci de picioare, cărămizi arse special în acest scop și pietre scobite pentru a completa munca lor de ciclop. Această placare, adăugată astfel, a cedat parțial la atacurile vremii și ale oamenilor; locul unor cărămizi a rămas gol și au dispărut de asemenea cîteva pietre. Cam acum o sută de ani, Colonelul Howard Vyse se întorcea în Anglia după terminarea serviciului în India. La Suez, trebuia să debarce și să ia diligenta de poștă, pe care vechea companie East India o folosea la

transportul ofițierilor pînă la Cairo și la Mediterană, unde ei se îmbarcau din nou. Colonelul a întîrziat un timp la Cairo, atras de Sfinx și de piramidele pe care le-a vizitat în mai multe rînduri. I s-au povestit vechile legende. El a vrut să se convingă. Procurîndu-și niște vergele lungi de fier, prevăzute fiecare cu cîte o daltă la unul din capete, a sfredelit în umărul Sfinxului pentru a stabili dacă este gol pe dinăuntru sau nu. Rezultat decepționant: sonda a pătruns pînă la douăzeci și șapte de picioare în masa de stîncă, iar găurile datorate acestor eforturi arată încă urmele lor. Din nenorocire, în epoca lui Vyse, numai fața și capul Sfinxului erau vizibile din enorma masă de nisip ce-i acoperă corpul. A lăsat atunci trei sferturi din monument intacte și nu s-a mai apropiat nici măcar de baza sa...

Noaptea se furișa liniștită și tăcută ca o panteră, dacă nu luai în seamă scheunatul oribil, aproape ca un țipăt omenesc, al unor jaguari ai deșertului, marcînd trecerea ceasurilor. Eram acolo, Sfinxul și cu mine, sub splendoarea înstelată a cerului african; legătura stabilită între noi se consolida; de la simpla cunoștință am progresat spre prietenie; poate vom începe să ne înțelegem firesc, într-o oarecare măsură.

Cînd am venit la el prima oară, cu un număr de ani în urmă, el privea pe delături, calm și disprețuitor. Ce eram eu atunci pentru acest uriaș, un simplu muritor, un pigmeu în plus, o creatură în plus printre viețuitoarele tumultoase care se mișcau pe două picioare, făcute dintr-o deșertă suficiență, din dorințe capricioase și din gînduri nebune. Cît despre mine, crezusem că văd în el o emblemă ștearsă a celui adevăr pe care nimeni nu-l va descoperi vreodată, un idol colosal dedicat Necunoscutului în fața căruia toate rugămințile cădeau fără răspuns în nisipul alburiu și toate întrebările pe care el le auzea se pierdeau în gol. M-am întors mai sceptic și mai dezamăgit decît înainte, obosit de această lume și copleșit de amărăciune.

Dar anii care au trecut, nu s-au scurs în van. Viața: un alt nume pentru educația spirituală. Stăpînul Invizibil m-a făcut să înțeleg umil două lucruri importante:

Am învățat că globul nostru nu se învîrtește în spațiu fără motiv.

Am revenit la Sfinx într-o dispoziție bună, limpezită. În compania sa nocturnă, el întins la înălțime, în vîrf de deșertului Libiei, eu ghemuit în nisip, cu picioarele încrucișate, îmi reluam meditația asupra semnificației colosului.

Întreaga lume cunoaște imaginea Sfinxului și știe să recunoască figura sa mutilată. Ceea ce nu știe lumea, este cum și cînd a fost tăiat în masivul de calcar care răsare din nisip și apoi, ce mîini au transformat roca într-o statuie de proporții atît de gigantice.

Arheologia tace, înclinînd capul, nu fără o confuzie ascunsă, căci a trebuit să înlătore acele conjuncturi împodobite cu un întreg aparat de teorii, pe care, pînă de curînd, le prezenta cu atîta siguranță. Ea nu mai îndrăznește să pronunțe un nume definit, ea nu mai riscă să propună o

dată precisă. Ea nu va mai ști mult timp dacă să atribuie Sfinxul regelui Khafra sau regelui Khufu, observînd că inscripțiile se mărginesc să ateste existența monumentului în timpul domniei lor. În papirusurile descoperite în zilele noastre nu se face practic nici o aluzie la existența Sfinxului dincolo de cea de-a optsprezecea dinastie. În ce privește documentele lapidare, nu figurează nici o mențiune la Sfinx înainte de a patra dinastie. Cercetarea vestigiilor scoase la iveală cu ocazia săpăturilor, a pus în lumină o inscripție care vorbește de Sfinx ca despre un monument a cărui origine se pierde în noaptea timpurilor și care a fost descoperit întimplător, după ce fusese îngropat de nisipurile deșertului și uitat complet. Această inscripție este din vremea celei de-a patra dinastii, întemeiată de faraonul care a trăit și domnit în Egipt acum aproximativ șase mii de ani. Chiar pentru acești stăpînitori antici, Sfinxul avea deja o vîrstă imposibil de evaluat.

Noaptea aducea cu ea somnul, dar, oră de oră, cu încăpăținare, l-am alungat de la mine. Totuși, cum ajunseseam aici cu meditațiile mele nocturne, pleoapele începură să slăbească, pradă unei revolte involuntare și mă cuprinse o ușoară toropeală. În mine se înfruntau două forțe. Una era dorința arzătoare de a rămîne de veghe toată noaptea, participînd la straja Sfinxului, cealaltă, o tendință care se accentua, de a-mi lăsa atît spiritul cît și corpul, pradă mîngîierii dulci, aducătoare de somn, a obscurității înconjurătoare. În cele din urmă am hotărît să fie pace între una și alta; în termenii acestui tratat, îmi țineam ochii cu greu deschiși, nu erau decît niște fante prin care nu vedeam aproape nimic, dar îmi țineam spiritul aproape treaz, lăsîndu-mi gîndul să alunece într-o visare unde culorile defilau într-o molcomă procesiune.

Am rămas așa un timp, abandonat acelei melancolii senine care survenise, cînd gîndirea s-a întrerupt. Cît a durat asta, nu știu, dar a venit un moment în care am încetat să văd culorile, un peisaj vast apărîndu-mi în locul lor. Ceea ce era fantastic acolo, era strălucirea unei lumini argintate, mult mai intensă față decît se putea lumina un peisaj sub lună plină.

Dar, totul în jurul meu se anima cu sumedenie de figuri întunecate, fugind de colo pînă colo, unii purtînd pe cap coșuri încărcate, alții urcînd și coborînd pe niște schele ce păreau puțin solide, care se sprijineau de o enormă stîncă ascuțită. Printre ei erau supraveghetori, dînd ordine muncitorilor sau controlînd atent eforturile celor care mînuiau ciocane și dălți deasupra stîncii pe care o modelau după un model determinat în prealabil. Aerul răsuna de zgomotul loviturilor repetate.

Toți acești oameni aveau fața prelungă și aspră, pielea de o nuanță brun roșcată sau galbenă, bătînd în gri. De asemenea, buza lor superioară se prelungea în mod vizibil.

Munca lor fiind terminată, iată că în locul pantei abrupte, stîncose, care predomina locul, a apărut o gigantică figură omenească, pusă pe corpul unui leu uriaș, ființă stranie, care străbătea culcată într-o vastă

depresiune artificială, detașându-se acum de cîmpie. O scară mare, profundă, magnifică ducea pînă la ea. În vîrfurile podoabei curioase pe care o purta personajul pe cap, ale cărei falduri se detașau în spatele urechilor sale, se pusese un disc de aur masiv.

Sfinxul!

Oamenii dispărură. Peisajul se goli ca un mormînt părăsit. Atunci, am constatat că o mare imensă își întindea apele în spațiul situat în stînga mea, linia țărmului desenîndu-se la mai puțin de o milă. În liniștea înconjurătoare era ceva sinistru; nu puteam înțelege, pînă cînd, chiar din inima oceanului s-a ridicat un tunet profund, pămîntul s-a agitat și a tremurat dedesubtul meu; cu un muget asurzitor, apele au izbucnit în sus, un zid imens s-a precipitat spre noi, Sfinxul și cu mine; ele înghițindu-ne și pe unul și pe celălalt.

Potopul!

A intervenit o pauză; că a durat un minut sau o duzină de ani, nu știu. Apoi, deodată m-am regăsit așezat la picioarele mării statui. Priveam în jur: nici o mare. În loc de un spațiu vast, plin de mlaștini pe jumătate secate, nu puteai vedea decît, ici și colo, întinderi de rotocoale mici, albe, sărate, uscîndu-se la soare. Și soarele strălucea mîndru asupra ținutului, întinderile crescînd mereu în dimensiuni și ca număr. Tot timpul, astrul își revărsase peste tot focul absorbant, pînă la ultima urmă de umezeală; el transforma locul într-un ținut de nisip dulce și sec, de o culoare galben palid.

Deșertul!

Sfinxul stăruia în admirarea peisajului; buzele sale groase, puternice, intacte, păreau pe punctul de a schița un surîs, aparent satisfăcut de existența sa solitară. Ce armonie perfectă între personajul singuratic și anturajul său care nu era mai puțin izolat! În acest colos nepăsător, însuși spiritul singurătății părea că și-a găsit o demnă reîncarnare.

El a rămas astfel în așteptare, pînă cînd, într-o zi, o mică flotilă de vapoare care înaintau, s-a oprit la malul fluviului și niște oameni au coborît din ele. Ei s-au apropiat încet, apoi, s-au prosternat în fața lui, murmurînd rugăciuni pătrunse de o mare bucurie.

Începînd din aceeași zi, farmecul liniștii a fost distrus. De atunci s-au construit locuințe, nu departe de acolo, în ținutul de jos și au venit regii, cu clerul lor, să facă curte celui care era el însuși regele deșertului, rege fără curte însă.

Viziunea mea s-a stins cu aceste întîmplări; ca flacăra pe care candela încetează să o mai emită cînd nu mai are ulei pentru a o alimenta.

STRĂJERUL DEȘERTULUI

Stelele se îmbulzeau tot mai multe pe cer, luna în creștere, continua să suridă curtenitor deasupra noastră, Sfinxul rămânând transfigurat, trandafiriu și majestuos sub razele argintii. Când am întors capul spre stînga, acolo unde în viziunea mea, privisem marea aruncîndu-se furioasă asemenea unui monstru, înghițind totul în calea sa, un liliac, confundîndu-mă probabil, în nemișcarea mea, cu mediul înconjurător, își izbi aripile de capul meu iar apoi își continuă zborul, nu fără a-mi provoca un fior de dezgust de-a lungul șirei spinării. Cred că ieșise din vreun cavou cu mumii, găsit deschis.

Și eu, visam la oceanul enorm de nisip care se desfășoară de-a lungul a trei mii de mile pătrate în Sahara, flux pe care nimic nu-l poate împiedica pînă ce atinge coama lungă a înălțimilor străvechi, apărute din pămînt ca o zidărie pictată în trandafiriu, zidărie care protejează Egiptul și străjuiește valea Nilului pe o atît de mare distanță. Natura pare să fi ridicat intenționat colinele libiene pentru a feri Egiptul de a fi înghițit de nisipurile aceluiași deșert, care la rîndul lui, era tot opera sa.

Pericolul este mereu prezent. În fiecare an, pe la începutul primăverii, un vînt de o putere înspăimîntătoare, ca un ciclon, declară război Africii de miazănoapte suflînd cu furie de-a lungul acestui întreg continent, de la malurile Atlanticului. Pe măsură ce înaintează, asemănător unei armate crotropitoare, îmbătată de prăzi și de victorie, nisipul și praful se deplasează împreună cu el. Trombele formate astfel din acumularea grăunțelor de nisip, involburîndu-se, se răspîndesc peste tot, acoperind pămîntul cu un lînțoi auriu. Acolo unde nu se opune nici o rezistență la invazia lor, ele aduc cu timpul o dezolare de mormînt căci acoperă cabane, case, monumente, temple, pînă la orașe întregi. Aceasta este puterea imperială, imparțială a nisipului galben; el domnește ca un monarh absolut. Forța vîntului poate merge pînă la întunecarea totală a cerului și pierderea din vedere a soarelui. Norii de nisip, în vârtejuri, adesea opaci ca cea mai autentică ceață londoneză, sînt împinși cu o mare viteză, apoi o parte se așează pe obiectele întîlnite în cale; din aproape în aproape le acoperă și se adună în jurul lor. Am văzut țărani care trăiau în apropierea oazelor situate la marginile deșertului libian, obligați să-și părăsească cabanele și să le reconstruiască pe un teren mai ridicat. Atît de puternic se manifestă presiunea maselor de nisip, atacînd obstacolele, învingînd totul în trecerea lor. Am văzut în Egiptul de Sus un sanctuar străvechi de o înălțime depășind media; el a fost degajat recent prin săpături, nisipul fiind stivuit lîngă pereții săi pînă la nivelul acoperișului.

Mi-am reîntors privirile spre Sfinx, considerînd expresia sa patetică, aproape lugubră, răvășită în jurul gurii care măsoară șapte picioare lungime; nu o discerni, decît slab, la lumina stelelor, dar ea schimbă aspectul aproape surizător al personajului din viziunea mea, Sfinxul primitiv, din era atlantiților. Vînturile din deșert, cu energia lor teribilă au tot bătut în fața sa, desfigurată de asemenea de insulta muritorilor ce

ignorau orice respect.

Ah! desigur, s-au abătut asupra lui, vârtejurile de nisip, cînd în liniște, cînd cu un vacarm de furtună distrugătoare. L-au îngropat oare? Fără nici o îndoială. Mi-am amintit visul misterios pe care l-a relatat regele Thutmes al IV-lea, în hieroglifice fascinante, pe placa de granit roșu care se odihnește între labele Sfinxului. Îmi repetam, de asemenea, plîngerea patetică formulată în acest vis de Sfinxul uitat, înghițit pînă la gît de nisipurile nemiloase:

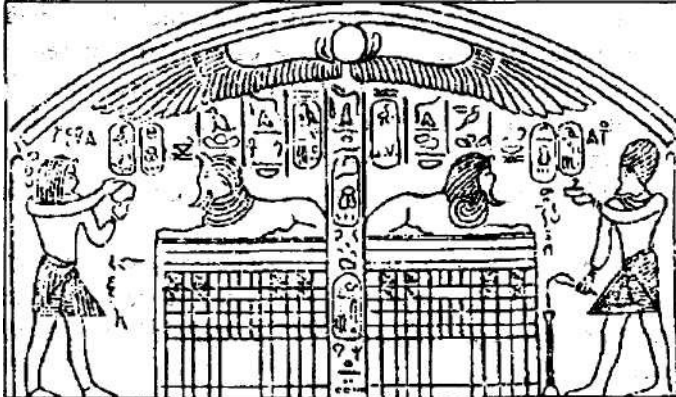
Nisipul deșertului mă acoperă - striga spiritul său - mă cufund în el tot mai mult. Repede! Fă ce trebuie să mă eliberezi; așa voi cunoaște că ești fiul și ajutorul meu.

Apoi, după ce s-a trezit, Thutmes și-a spus în sinea lui:

"Locuitorii orașului și ai templului, toți vin să adore acest zeu, dar nu este nici măcar unul printre ei, care să se fi gîndit vreodată să-i elibereze statuia din nisip."

Desenele gravate în partea superioară a plăcii, reprezintă regele oferind Sfinxului tămîie; apoi urmează povestirea visului cel mai surprinzător al acestei istorii, cu consecințe nu mai puțin remarcabile. Tânărul prinț Thutmes vîna împreună cu niște prieteni în împrejurimile lui Gizeh, în apropierea deșertului:

«El se distra pe drumurile din sud - astfel se exprimau hieroglificele - practicînd tragerea la ținta de aramă, vînătoarea de lei și de alte fiare ale deșertului, cursele pe carul său cu cai mai iuți ca vîntul».

*SCENE SCULPTATE PE PLACA LUI THOUTMES IV
AȘEZATĂ ÎN FAȚA SFINXULUI*

El s-a oprit la miezul zilei mort de oboseală. După ce a prînzit, a vrut să se odihnească, trimițîndu-i și pe însoțitori să-și facă siesta. El însuși, înainte de a face la fel, a înălțat zeilor o rugăciune.

«Somnul l-a cuprins adînc pe prinț, la ora la care Ra se încorona. Majestatea acestui zeu venerat îl făcu să audă propria sa voce, așa cum un tată se adresează fiului său, în următorii termeni: Cu adevărat, te văd, te privesc, o fiul meu! Thutmes, eu sînt tatăl tău, Heru-Khut, care vreau să-ți dăruiesc această împărăție. Tu vei înnobila coroana sa roșie și țara îți va aparține în toată întinderea ei. Asupra ta va străluci

diadema de zeu; ție îți vor fi date produsele hrănitoare ale Egiptului și ți se vor aduce cadouri prețioase din țări străine!»

Visul s-a terminat cu invitația insistentă de a degaja Sfinxul de mantia sa de nisipuri sufocante, dacă prințul voia să obțină coroana promisă.

Thutmes a ascultat întocmai de îndrumările primite în vis. El a folosit un personal numeros ca să degajeze nisipul care astupa adâncimile din jurul Sfinxului și-i acopereau pieptul.

La rîndul său, Heru-Khut, «soarele răsare», spiritul sau zeul Sfinxului s-a ținut de promisiunea sa. Prințul, prin eliminarea fraților mai mari, a primit coroana de faraon; devenind astfel Thutmes al IV-lea, s-a pus în fruntea armatelor, care plecînd în expediții în afara Egiptului n-au repurtat decît victorii. Imperiul său se întindea de la îndepărtata Mesopotamie, la est; pînă la a doua cataractă a Nilului, în Nubia, la sud; la vest a supus beduinii din Libia, în timp ce cadourile bogate anunțate în visul său apăreau, aduse de etiopienii bărboși. Sub domnia sa, prosperitatea Egiptului a devenit imensă, pedepsind la fel de aspru atît pe țărani, îngreunînd munca lor, cît și pe prinți în lenevia lor. Cultura și civilizația au atins o strălucire fără precedent. Gloria prezisă s-a realizat în toată măreția ei.

Nimic din toate acestea n-au reieșit din fabule sau legende. Sînt fapte, este istorie adevărată, deoarece egiptenii, mai mult decît oricare alt popor din antichitate, au păstrat analele, stabilite cu o grijă atît de minuțioasă încît aceste povestiri, în mare număr, gravate adînc pe piatră solidă, vor supraviețui hîrtiei și pergamentului.

Această activitate de degajare a Sfinxului n-a rămas singura. De șapte ori, eterna mișcare a nisipurilor a reușit să acopere gigantul; de șapte ori a fost exhumat.

Este vorba numai de timpuri istorice. Strămoșii noștri din preistorie considerau deja statuia, cu o venerație care le inspira față de ea, îngrijirile cele mai dezvoltate.

Prima degajare de nisip cunoscută, sînt de atunci mai mult de cinci mii de ani, a fost opera lui Khafra, faraon din dinastia a patra, cel care a convertit a doua piramidă în mormînt pentru a adăposti propriul său sarcofag de granit. S-au scurs de atunci mai puțin de alte două milenii, pînă cînd Thutmes IV, la rîndul său, a fost condus de visul său faimos la întreprinderea salvării din nou a Sfinxului îngropat în nisip. El a încercat chiar să-l protejeze contra repetării ofensivelor invadării, ridicînd de jur împrejur bariera unui zid din cărămizi, cărămizi însă fabricate grosolan și nearse. Poți să mai găsești și astăzi din ele; pe unele mai subzistă ștampila cu numele regelui. Dar nisipul nu va renunța să se insinueze din nou, pînă cînd își va relua posesiunea asupra uriașului de piatră. De data aceasta, a fost un suveran străin, împăratul filozof, Marc-Aureliu, care găsind Sfinxul îngropat pînă la gît, l-a degajat la rîndul său. Părțile făcute din dale zidite, adică labele și părțile de dedesubtul pieptului,

netăiate în consecință chiar din rocă, așa cum sînt masa corpului și capul, amenințau să se ruineze. Împăratul a avut grijă să le repare. Cît despre zidul de cărămizi, locurile unde a indicat să fie restaurat, ies clar în evidență prin culoarea lor neagră pe fondul din spate gri-cenușiu.

Sub dominația arabă, urmează de la sine că Sfinxul a fost neglijat în totalitate, pînă cînd, din nisipul galben nu mai apărea decît griul albicios al feței sale greoaie. A trebuit să aștepte pînă la începutul secolului al XIX-lea pentru a găsi un suflet compătimitor. A fost căpitanul italian Caviglia, arheolog entuziast atras de studiul misterelor supranaturale; el a încercat să degajeze părțile superioare ale corpului. Dar nisipul progresa într-o asemenea măsură, încît a fost foarte greu să se evite o nouă îngropare a părților aduse la lumină. În 1869, în onoarea inaugurării canalului de Suez, Auguste Mariette, fondatorul muzeului egiptean din Cairo, a întreprins un efort parțial, al cincilea la număr, pentru înlăturarea mormanului invadator de nisip, mereu în creștere, dar lucrarea a fost de scurtă durată. Treizeci și trei de ani mai tîrziu, succesorul său la muzeu, Maspero, a primit din Franța un fond important, prin subscripție publică, fond destinat aceluiași scop. Înzestrat astfel, a putut purcede la activitatea de degajare, aducînd la lumină cea mai mare parte a monumentului.

Maspero spera să descopere la baza Sfinxului vreo deschizătură care să ducă la o cameră interioară. El nu se putea resemna să admită că, singura din toate, această statuie nu posedă nici un secret arhitectural. Și totuși nu a putut recupera nici cel mai mic acces. Atunci, savantul arheolog a dorit să elucideze altă problemă: se odihnea Sfinxul oare pe o terasă dedesubtul căreia ar fi putut exista camera secretă pe care o căuta? Dar amploarea lucrărilor necesare săpării la bază, exceda posibilitățile pecuniare. Cum, în acea perioadă, milionarii americani nu începuseră deloc să demonstreze vreun interes pentru egiptologie, Maspero s-a văzut obligat să amîne îndeplinirea acestei opere pentru generațiile viitoare.

A șaptea și ultima tentativă se situează chiar cu cîțiva ani în urmă. Guvernul egiptean a decis să încheie conturile cu nisipurile; s-au adus la lumină părțile de la baza fixată în cuveta lunguiață, pînă atunci invizibile. Lucrătorii au exhumat complet partea de jos a blocului mare de piatră, rămas atîta vreme îngropat; astfel a fost pusă în evidență, în amănunt, platforma stîncoasă imensă, pavată cu dale lungi de piatră, pe care se înalță monumentul.

Toată porțiunea împrejmuită care îl înconjoară cît și o bună parte din curtea interioară sînt degajate. Șirul de trepte, largi de patruzeci de picioare, coborînd pe platformă, a ieșit la lumină. Poți, în fine, să saluți Sfinxul în deplinătatea majestății sale. Acțiunea a fost completată cu construirea unei incinte puternice, fixate în plină pantă în jurul părții împrejmuite, pentru apărarea monumentului și ținerea la respect a vîrtejurilor inamice. Îndrăznim să sperăm că niciodată de acum încolo,

vrafurile de grăunțe galbene nu se vor mai acumula gradat pe coastele Sfinxului de o manieră care să anihileze această lăudabilă lucrare de degajare.

În pofida celor arătate, nu trebuie să pronunțăm o condamnare prea strictă împotriva dușmanului. Nisipurile, chiar dacă înghit statui și temple din Egipt, îndeplinesc față de ele și un rol tutelar; le păstrează, le îmbălsămează, salvându-le de la distrugere. Nisip african, în uscăciunea ta toridă, nu ești oare fără egal pe lume în conservarea monumentelor de piatră, făcute de mîna omului? Încetișor, una cîte una, poate cu regret, nenumăratele stele începură să dispară. Veghea mea îndelungată, am înțeles atunci, se apropia de capăt. Îmi fixasem termenul la momentul cînd nu se mai putea discerne, la lumina lor, cursa misterioasă a constelațiilor pe cerul indigo și cînd vor începe să tremure ușor primele luminițe trandafirii ale aurorei. Dacă aerul era rece, eu aveam în schimb gîtul uscat și ars.

Mi-am fixat privirile, încă odată, asupra străjerului sobru al secretelor antice, asupra figurii de piatră, care în slaba lumină celestă, simboliza atît de bine pe supraveghetorul suprem și mut al acestei lumi. Oare am întors o pagină aproape inedită a preistoriei Egiptului? Cine ar îndrăzni să evalueze vîrsta Sfinxului? Dacă se admite că originea sa se situează în epoca Atlantidei, cum s-ar putea să-i atribui o dată?

Ori, nu văd nici un motiv care să oblige la respingerea unei asemenea origini, atît de rapid conturată în viziunea mea, de sub stele. Atlantida nu mai este o ficțiune a filozofilor greci, a preoților egipteni și a triburilor indo-americe; ea a existat, savanții n-au lipsit, fiecare în felul său, să adune peste o sută de probe. Am înțeles, de asemenea, că odată ce Sfinxul fusese sculptat în stîncă, ținutul jos care îl înconjoară, nu putuse fi acoperit de nisip înainte, căci același lucru s-ar fi întîmplat cu panta abruptă stîncoasă, care se înalță la picioarele colinei al cărei vîrf este dominat de piramide. Un asemenea obstacol ar fi făcut acțiunea ciclopică aproape imposibilă. Cu o mare probabilitate, trebuie să admitem că sculptura datează dinaintea apariției nisipurilor, atunci cînd Sahara constituia o mare imensă și că mai încolo se întindea insula cu destin tragic, vasta Atlantida.

Locuitorii Egiptului preistoric; cei care au sculptat Sfinxul și au fondat cea mai veche civilizație din lume, veneau din Atlantida; un exod îi adusesese să se fixeze în ținutul care este udat de Nil. Acest exod a avut loc înainte de cufundarea în Oceanul Atlantic a nefericitului continent, cataclism din care a rezultat uscarea Saharei, de atunci redusă la starea de deșert. Scoicile care sînt presărate din loc în loc și peștii - fosilă pe care îi găsești în nisip atestă că apele unui ocean imens acopereau odată acest spațiu dezmoștenit. Cît era astfel de emoționant, să consideri că Sfinxul stabilește o legătură solidă, vizibilă, stabilă, între generațiile actuale și cele ale unei lumi dispărute, acești atlanți necunoscuți!

Pentru lumea modernă, marele simbol și-a pierdut semnificația; el

nu-i mai mult decît o curiozitate locală. Ce semnifica el oare pentru atlanți?

Pentru a ne face o idee vagă despre aceasta, trebuiesc cercetate puținele vestigii de civilizație pe care le-au putut lăsa să supraviețuiască, popoarele, a căror istorie se reclamă de origine atlantidă. Trebuie să ne întoarcem dincolo de ritualurile degenerate pe care le practică anumite rase, incașii sau populațiile Maya, pînă la adorarea mai pură, care a fost adorarea strămoșilor lor îndepărtați; aceste investigații lasă să transpară obiectivul superior căruia i se adresa cultul lor: lumina, reprezentată prin soare. Iată de ce au construit ei, în toată America veche, temple piramidale, închinat astrului zilei. Acestea erau, sau variante sau copii, ușor modificate ale templelor similare care existaseră în Atlantida. Cînd Platon, venit în Egipt s-a stabilit în vechea școală de la Heliopolis, unde a studiat timp de treisprezece ani, preoții care îl instruiau, în mod obișnuit foarte rezervați față de străini, au acordat tînărului și zelosului cercetător grec favoarea de a-i comunica informații extrase din arhivele lor secrete, conservate cu multă grijă. Printre alte lucruri, ei i-au dezvăluit că o mare piramidă, cu vîrfurile tăiate, se ridica pe vremuri în centrul insulei Atlantida și că pe terasa superioară aflată la vîrf, se construise templul principal al continentului, templu închinat soarelui.

Emigranții care au plutit spre Egipt au adus cu ei religia lor și au construit acolo temple după același model. Această moștenire de la atlanți ne lasă acum să discernem caracteristicile sale asupra pilonilor giganti înclinați și asupra mormintelor piramidale din Egipt. În plus, soarele și-a păstrat întotdeauna un rang primordial printre zeii acestei țări.

Atlanții au introdus, de asemenea, în Egipt, gustul pentru statui monumentale, colosale, predilecția lor pentru giganții de piatră. La fel cum templele în ruină din Mexic, Peru și Yucatan, datorate descendenților atlanților și construite din blocuri de piatră de dimensiuni imense, cu garnituri frumos ajustate, demonstrează un stil arhitectural înrudit net cu cel din Egipt, la fel este și în privința figurilor de coloși ce au fost găsite în împrejurimile acestor sanctuare și de-a lungul căilor care conduc la ele. Aerul de familie se recunoaște de la prima vedere.

Cît despre pietrele sculptate, reproducînd trăsături omenești pe care căpitanul Cook le-a descoperit în estul Islandei, acest vestigiu unic, dezolant, muntos, al unui continent înghițit, ele măsoară doar douăzeci și șapte de picioare înălțime, mai puțin de a treia parte din înălțimea Sfînxului. Totuși, ele au avut, de asemenea, un prototip în afinitate cu cel din Egipt.

Astfel se obține o mică limpezire în cercetarea noastră, a semnificației atribuite Sfînxului de către constructorii săi. Atlanții din Egipt ar fi creat-o ca pe statuia lor cea mai mare, imagine a figurii celei mai sublime, gravată în memoria lor și ar fi dedicat-o zeului lor, al luminii, soarelui. Ei ar fi înălțat, de asemenea, undeva, templul său, care era la fel de sublim

și cel mai mare din toate.

Sfinxul de piatră era emblema venerată de o rasă care privea lumina, în această lume de materie grosolană, ca pe ceva ce se apropia cel mai mult de divinitate. Lumina este lucrul cel mai subtil, cel mai intangibil din toate pe care omul le poate înregistra cu unul din cele cinci simțuri. Este elementul cel mai eteric pe care știința poate să-l trateze; diversele soiuri de raze invizibile nu sînt decît varietăți de lumină vibrînd în afara posibilităților retinei noastre de a înregistra. Tot astfel, în cartea Genezei, lumina este elementul cel dintîi creat; fără ea, nimic altceva n-ar fi putut prinde viață. «Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra adîncului» spune această carte a lui Moise (care a fost cunoscută în Egipt). «Și a zis Dumnezeu: Să fie lumină! Și a fost lumină». Nu este oare aici un simbol perfect al acestei lumini cerești care se trezește în cele mai adînci profunzimi ale sufletului omenesc, cînd inima și spiritul se oferă lui Dumnezeu?

Memento magnific de iluminare divină care ne așteaptă în secret să punem punct celei mai negre disperări, întorcîndu-se instinctiv către soare, omul privește corpul creatorului său.

Lumina se naște din soare; de acolo își va revărsa valurile peste lumea noastră. Fără soare, am fi condamnați să rămînem etern în oribilele tenebre: nici o urmă de vegetație, nici o recoltă; speța umană ar pieri de inaniție și ar dispărea de pe fața acestei planete. Dacă venerarea luminii și a agentului său, soarele, a fost principiul central al religiei atlantide, ea va ocupa același loc în inima religiei egiptene primitive. Ra, zeul-soare era primul, tatăl și creatorul tuturor celorlalți zei, autorul tuturor lucrurilor, născut din sine însuși. «Slavă ție; tu ești Zeul cerului» proclamă *imnul magnific și antic al lui Ra, cînd se ridică pe cer la Răsărit*. «Tu înaintezi prin imensitatea cerească, cu inima înseninată de bucurie. Razele tale sînt pe toate figurile. Te salut, o domnule meu, care traversezi eternitatea, ființa ta fiind nepieritoare».

Dacă Sfinxul depindea de această religie a luminii, a avut sigur vreo legătură cu soarele. După ce m-am întors să dau ochii cu aurora care prin razele sale, alungindu-se la orizont, răzbătea acum întunericul, mi-am adus aminte de discul de aur din viziunea mea și legătura mi-a apărut fulgerător. Pentru a căpăta certitudine asupra ei, m-am aplecat astfel ca să văd un obiect fixat la brațul meu drept, anume este vorba de busola mea cu cadran luminos, ghid sigur și prieten bun. Am constatat că Sfinxul era pus cu fața exact la răsărit, ochii săi orbi fixînd tocmai punctul în care soarele începea să-și facă apariția cotidiană deasupra orizontului.

Această orientare i-a fost dată pentru a simboliza viața care renaște; la fel, mormintele regale din Egipt au fost dispuse pe malul occidental al Nilului pentru a simboliza viața care a trecut, prin analogic cu apusul soarelui. După cum soarele se înalță pînă la mijlocul cerului, tot așa omul, după învierea sa, urcă în lumea spiritului. După cum soarele

traversează bolta regală a cerului, apoi își urmează cursul, pentru noi invizibil, dedesubtul orizontului, tot așa și omul înaintează de-a lungul celor două lumi.

M-am întors și mi-am reluat veghea. Cum noaptea se îndepărta încetișor, fața Sfinxului se făcea din ce în ce mai distinctă, în timp ce, înălțat deasupra nisipurilor, peretele masiv înconjurător care îl protejează, se detașa în luminozitatea ce creștea treptat.

O lumină trandafirie apăru pe cer, dispersată în dire lungi, ca trasate în creion de o mână invizibilă. Soarele dimineții răsărea, descoperind privirii, din ce în ce mai mult, detaliile familiare ale personajului egiptean și nuanțind în roz palid înălțimile mai îndepărtate.

La o distanță de șapte mile, muezinii din Cairo începeau să urce în minaretele din moschee, pînă la platformele circulare, pentru a invita pe fideliu profetului să se trezească, căci ora primei rugăciuni sosise.

Aici, Sfinxul chema, la rîndul lui, cu toate că fără cuvinte. Considerînd capul său, din care mi se dezvăluia un semiprofil, mă gîndeam cu uimire la îndrăzneala oamenilor de a profana fața augustă, doborînd prin împușcături, jumătate din nasul său. Ce gînduri or fi năvălit în capul Sfinxului cînd au izbucnit primele focuri ale acestor barbari! O fi trecut de la uimire la resentiment pentru a se întoarce în cele din urmă la resemnarea sa filozofică anterioară. Egiptenii impută această mutilare soldaților lui Bonaparte; arheologii francezi o atribuie mamclucilor din secolul al XVIII-lea care ar fi luat nasul Sfinxului drept țintă în timpul unor exerciții de artilerie. De fapt, Bonaparte n-ar fi tolerat niciodată profanarea celei mai vechi statui din lume. Corsicanul era un om mare, iubea prea mult operele de artă, admira cu prea mare ardoare patrimoniul antichității, avea spiritul prea meditativ pentru a nu fi sesizat sau evaluat importanța marelui visător de piatră din deșert. Mamelucii n-ar fi avut, cu siguranță atîtea scrupule; musulmanii nu detestă oare orice idol? La un istoric arab se găsește mențiunea expresă a gestului fanatic al unui șeic, care în 1379, din mare zel pentru Allah, a vrut să spargă nasul Sfinxului. În tot cazul, stricăciunea a început cu mult înainte de venirea mamclucilor și a francezilor. Ultimele secole n-au făcut decît să întărească dezastrul. În lunga perioadă dintre căderea ultimilor faraoni și secolul al XIX-lea, călătorii superstițioși nu ezitau să se înarmeze cu ciocane și lopeți pentru a-și procura talismane și suveniruri, în detrimentul Sfinxului. Gura a fost și ea lovită la fel, bucățile de dărîmături fiind luate de vizitatori, într-o vreme și sub un regim care nu aprecia monumentele și antichitățile țării ca astăzi, cînd nu este permis să acționezi după cum îți place, autoritățile asigurînd o protecție vigilantă a primelor monumente de artă egipteană. La urma urmelor, nu toți vizitatorii se dedau la aceste vandalisme. Unii, a căror vizită se situează în urmă, pe vremea monarhiilor grecești și romane, nu au putut să se abțină să-și graveze numele pe coastele Sfinxului sau pe pereții ce înconjoară vasta depresiune unde se înalță; curioșii din zilele noastre

mai pot observa și descifra aceste semnături din antichitate. Mai mult: pe degetul al doilea de la laba din spate, din stînga, trasat atît de slab încît cu greu mai poate fi citit, rămas neobservat -sînt sigur- de mulțimile care circulă pe acolo zilnic, se găsește un minunat sonet original, dedicat Sfinxului de un autor celebru care nu este altul decît Arrien, istoricul lui Alexandru cel Mare.

Aceste versuri grecești, foarte frumoase, merită să fie traduse, chiar dacă le redai doar în proză:

«Zeii eterni au modelat corpul tău uimitor, marcînd astfel atenția pe care o acordau unei țări pîrjolite de soare, unde îți răspîndești umbra ce o favorizează. Ei te-au plasat, ca pe o insulă de stîncă în mijlocul unui platou vast, de unde trebuie să oprești nisipurile. Acest vecin pe care zeii l-au dat piramidelor, nu este ca la Theba, Sfinxul lui Edip, ucigaș de oameni; el este preotul sfînt al zeiței Latone, străjerul binevoitorului Osiris, stăpînul august al țării Egiptului, regele celor ce locuiesc în cer, ca și sub soare; el este egalul lui Vulcan».

Cel mai marc prejudiciu pe care l-au adus Sfinxului mutilatorii săi vrednici de milă, este probabil, pierderea surîsului său celebru, acel dulce, inexplicabil, insondabil surîs, care a intrigat unele după altele, toate generațiile din vechime. Acum șapte sute de ani, distrugerea nu era încă totală; Abdul Latif, medic la Bagdad, călător și filozof, în notele sale perspicace și bine observate, a putut scrie, după ce vizitase piramidele și ajunsese în grabă pînă la Sfinx: «această figură este de o mare frumusețe și gura respiră gingășie».

Elogiul, venit de la un om a cărui operă intitulată *Despre corpul omenesc*, rămasă clasică timp de secole la popoarele arabe, merită să fie scos în evidență. Abdul Latif, care a întreprins voiajul în Egipt, puțin înainte de anul 1200 al erei noastre, continuă astfel: «Un om cultivat m-a întregat ce am admirat mai mult din toate cele văzute în Egipt, care este lucrul care mi-a provocat cel mai mult încîntarea». În răspuns, el s-a simțit obligat să desemneze Sfinxul. Dar vai! azi nu-l mai poți admira așa ușor. Nasul a suportat insulta armelor; bărbia în cute îngrijite a fost făcută bucăți; gura trist mutilată; nu este loc pînă la faldurile podoabei capului care să nu fi suportat deteriorări importante. Expresia gurii, altădată binevoitoare, apare acum crispată, ea căpătînd un aspect aproape melancolic, aproape sarcastic. Chiar dacă bătrînul Sfinx a încetat să surîdă, el tronează acolo mereu; în ciuda insultelor regretabile și a cicatricelor suportate, în el subzistînd un dispreț imperturbabil asupra lumii pieritoare.

Creatura stranie, în care se încarnează forța leului, inteligența omului și seninătatea de spirit a unui zeu, ne învață un adevăr inevitabil, necesitatea de a avea ascendent asupra sinelui, omul fiind destinat să învingă animalul din el și să-l supună. Cum altfel, fără a înțelege această lecție elementară, ai putea să-ți porți privirile pe corpul mare de piatră, cu picioare și ghiare de fiară, pe care le domină capul și

figura unei nobile ființe omenești? Cine poate descifra simbolismul șarpelui cu glugă, această emblema a suveranității faraonice, ridicată deasupra capului, fără a înțelege că apelul Sfinxului nu ne invită numai la a domni asupra altuia ci și la a ne governa pe noi înșine? Predicator mut, predicator de piatră, el își adresează cuvântarea oricui are urechi pentru a o auzi.

Sfinxul reprezintă oare o ființă sau un lucru de natură divină? Da, dacă e să dăm crezare inscripțiilor hieroglifice care îmbracă pereții templelor din Egiptul de Sus, spre exemplu la Edfu, unde se vede un zeu transformându-se în leu cu cap de om pentru a-l învinge pe Set, satana egiptenilor. Un fapt curios dă, de asemenea, de gândit, că Sfinxul deține un secret arhitectural și ascunde un mister gravat în piatră. Cam peste tot în Egipt, mici reproduceri ale Sfinxului erau înălțate în fața templelor, ca păzitori și protectori ai intrărilor; în alte cazuri, leii figurează la porțile sanctuarelor, tot ca figuri tutelare.

Chiar *cheile* templelor îmbrăcau forma unui leu. Numai Sfinxul din Gizeh apare fără ca un templu să existe în spatele lui. Ceea ce s-a numit templul Sfinxului, acest ansamblu în formă de fortăreață, făcută din coloane de piatră, cioplite grosolan și din pereți de-a dreptul masivi, în realitate, rămîne absolut independent; ultimele săpături ale profesorului Selim Hassam au stabilit aceasta cu o certitudine definitivă. Este vorba acolo, se știe de acum încolo, de templul piramidei lui Khafra, a doua piramidă de care îl leagă o șosea în pantă, pavată, scoasă complet la iveală la ora actuală. La urma urmelor, acest sanctuar de o arhitectură curioasă nu se găsește în spatele Sfinxului, ci în fața lui.

Cît despre templul cu deschidere strîmtă, pe care Caviglia l-a exhumat din locul unde se afla rezemat de piept, între labelle Sfinxului, dar care acum aproape a dispărut, el fusese construit tîrziu, în raport cu data originii Sfinxului. El cuprindea trei plăci înalte de patru sprezece picioare, care jucau rolul de pereți fără acoperiș; timpul și achizitorii benevoli au coborît acolo și au luat două din ele. Chiar altarul de sacrificii, care odinioară se găsea în fața intrării acestui templu și care acum ocupă aceeași poziție în raport cu labelle Sfinxului, este o lucrare romană, deși a fost tăiată în granitul roșu care se prelua de foarte aproape, de la vechiul templu al lui Khafra.

Atunci, unde se găsește adevăratul templu al Sfinxului?

Ridicînd puțin capul, mi-am purtat privirile în spatele statuii. Și din unghiul în care eram așezat, am văzut, ridicîndu-se încă nedistinct, în primele scipiri ale dimineții, înălțîndu-și spre cer vîrfurile său tăiat, cel mai mare edificiu din lume, enigma insolubilă de piatră, miracolul suprem din univers, atît pentru greci cît și pentru noi, problema tuturor timpurilor, prietenul demn al Sfinxului:

Marea piramidă!

Și unul și cealaltă, înălțate în vremea atlantiților, rezistă, martori caracteristici ai misteriosului continent dispărut și rămîn ca o moștenire

mută, a unei rase care a dispărut, la fel de misterios ca și țara lor.

Și unul și cealaltă vor rememora succesorilor atlanților gloriile acestei civilizații pierdute.

Acum, soarele și Sfinxul s-au reîntilnit, reînnoind minunata lor intersecție pe care o perpetuează zi de zi de un număr neștiut de ani. Încetîșor, cerul a traversat toate fazele care succed aurorii în Egipt; orizontul a trecut de la trandafiriu la violet, apoi la violet și la roșu, înainte de a îmbrăca acea nuanță albastră alburie atât de intensă, fără de nici un nor, care planează perpetuu asupra Egiptului ca o boltă magnifică. De acum înainte, voi ști că Sfinxul, străjerul deșertului, simbolizează pe cei patru păzitori sacri ai acestei lumi, cele patru ființe divine care execută ordinele Zeității mitologice, supraveghetorii tăcuți și secreți ai umanității și ai destinului său. Cei care au sculptat trăsăturile Sfinxului cunoșteau aceste ființe sublime, dar noi, cei fără noroc, din zilele noastre, le-am dat complet uitării.

Puțin obosit de această lungă veghe nocturnă, mă pregăteam să-mi iau rămas bun de la figura gigantică înălțată deasupra nisipurilor. Stăpînirea de sine, expresia sa de un calm magistral, liniștea spirituală care iradiau în jurul lui, nu rămîneau fără un ecou în mine, însuflîndu-mi în privința lumii subtile o detașare pe care n-aș ști deloc s-o exprim sau să o definesc. Sfinxul, atât de bătrîn, veghează încă asupra copilăriei umanității. Absorbit în contemplația sa imperturbabilă, a văzut, rînd pe rînd, civilizațiile urmîndu-și ascensiunea glorioasă și coborînd încet în declin, ca atîtea flori care se ofilesc; a observat tumultul invadatorilor trecînd și revenind, ducîndu-se și iar venind, sosind, apropiindu-se. Și orice s-a întîmplat, el a rămas, stabil pe baza sa, impasibil, neatins de nici o emoție omenească. Ceva din această indiferență de piatră, opusă vicisitudinilor sorții, părea că și-a făcut loc ușor în creierul meu, în timpul acestei nopți obscure. Sfinxul îți ușurează orice povară care îți apasă sufletul; el face din trecut un film adevărat a cărui derulare o privești fără să te atașezi, cu totul impersonal.

Sub limpezimea cerului de safir, am aruncat o ultimă privire asupra frunții largi, ochilor atât de adînci în orbite, puternicilor obraji rotunzi, podoabei masive a capului ce pare reală, faldurilor ca de pînză, traversate de benzi orizontale, una lată, între două linii mai înguste. Am mai admirat odată razele colorate trandafiriu care se accentuau mereu pe obraji săi, amintire a Sfinxului, așa cum l-au văzut cei din vechime, atunci cînd era îmbrăcat de un strat de calcar neted și lucios și bătea în roșu închis.

Dacă acest corp alungit combina forța leului cu inteligența omului, era totuși ceva în el pe care nu-l puteai numi nici omenesc, nici animalic, altceva, în afara și deasupra acestora, ceva divin! Nici un cuvînt nu a fost pronunțat între noi și totuși, din prezența Sfinxului a emanat o vindecare spirituală. Eu n-am îndrăznit să murmur nimic la urechile sale impozante, surde la agitația lumii și cu toate acestea, știam că el m-a

înțeles perfect. Da, un element supranatural se găsea sigur în această creatură de piatră, coborâtă pînă în secolul al XX-lea, ca o ființă dintr-o lume necunoscută. Dar buzele sale grele rămîneau închise la secretele lor atlantide. Dacă strălucirea dimineții îmi descoperea în plin vederea Sfînxului, aceasta îmi intensifica însă misterul suprem.

Mi-am mișcat picioarele amortite în nisip, apoi m-am ridicat încet, adresînd un cuvînt de rămas bun figurii impasibile. Și, în fixitatea privirii sale, care pîndește mereu primele raze de soare, am putut saluta din nou imaginea încărcată de speranță, simbolul învierii noastre sigure, atît de sigure, atît de inevitabile ca ivirea zorilor: Iată, deci, ce a murmurat Sfînxul, rupîndu-și în fine muțenia:

Tu aparții la ceea ce nu moare, tu nu ești atașat la imperiul unic al timpului. Tu ești veșnic; tu nu ești numai carne pieritoare. În om, sufletul nu poate fi ucis; el nu poate muri. Acoperit, la adăpostul inimii tale, el așteaptă cum aștept eu învelit în nisip, în universul tău. Cunoaște-te pe tine însuși, o muritorule! Căci în tine, ca în toți oamenii, vine cineva, se așează la bază și certifică dacă *există* un Dumnezeu!

PIRAMIDA

Faraonii nu mai sînt decît fantome, spirite insesizabile dispărute în lumea umbrelor secrete «Amenti». Dar ne rămîn piramidele! Impunătoare, memoriale prestigioase, încorporate pentru totdeauna în platourile stîncose pe care au fost înălțate. Dacă Egiptul vechi continuă să ne rețină atenția, să capteze interesul lumii moderne, înainte de toate, este din cauza acestor monumente, martore ale existenței sale; niciunul din celelalte imperii dispărute din Orient nu a lăsat martori mai elocvenți și mai demni de luat în considerație.

Pliniu afirma undeva că renumele celor trei piramide merge pînă la marginile pămîntului. Două mii de ani au trecut de atunci și nu putem ezita să estimăm că timpul nu a șters nimic din acest prestigiu. Recent am scris unor prieteni care duc o viață foarte retrasă într-un colț pierdut din străfundurile meridionale ale Indiei peninsulare. Poate că ei n-au trecut niciodată de bariera lungă a înălțimilor din vecinătatea lor; ei n-au tulburat cu nimic lumea și lumea nu i-a tulburat cu nimic. Le-am vorbit de niște cercetări pe care le-am întreprins la Marea piramidă. N-am avut nevoie să le explic ce este ea și unde se ridică; eram sigur că știau.

Răspunsul lor a venit să confirme această siguranță; da, acești indieni simpli știau exact despre ce era vorba. Renumele piramidelor s-a răspîndit mai departe de epoca lui Pliniu. Aceasta îmi permite să mă întreb, dacă nu cumva, mult mai mulți decît unul dintre puternicii noștri oameni de afaceri, veniți acolo ca turiști, n-au suspinat la vederea acelor fețe triumfiulare, regretînd că ele nu sînt utilizate ca niște

incomparabile panouri de publicitate. Cine știe dacă, vreodată, în viitor, nu se va găsi un industriaș întreprinzător care va avea curajul să ofere guvernului egiptean o sută de mii de piaștri pe an, numai pentru a fi autorizat să ridice pe fața de nord a Marii piramide un eșafod imens, pe care să avem plăcerea echivocă de a citi în engleză, franceză și arabă, invitația urgentă de a folosi cutare sau cutare săpun, acum aproape la fel de celebru ca însăși piramidele!

Aceste monumente antice care înving secolele rețin interesul savanților la fel de mult cum atrag curiozitatea profanilor. De ce? Pentru că ele răsar din adâncul trecutului cel mai îndepărtat și pe de altă parte, pentru că dimensiunile lor uimesc chiar o generație pentru care gigantul a devenit familiar. Prima dată când luăm în considerație piramidele, ni se pare că revenim la o epocă pe cât de stranie, pe atât de îndepărtată, în care antichitatea își găsește expresia exactă, în ciudățenia acelor contururi insolite. Rămînem stupefiați să vedem cum mîinile popoarelor primitive au putut, pe un platou deșert, să ridice munți artificiali atât de monstruoși încît să rivalizeze cu însăși creațiile naturii.

Cînd învingătorii greci au pătruns în Egipt și au observat aceste construcții nemaipomenite ridicîndu-și vîrfurile ascuțite spre cerul deșertului, privirile lor s-au fixat pe ele, în tăcere, reținîndu-și respirația. Atunci cînd înțelepții epocii alexandriene au alcătuit catalogul celor șapte minuni ale lumii, ei au așezat piramidele pe primul loc. Astăzi, din cele șapte, doar piramidele au rămas în picioare.

Dar vîrsta și dimensiunea, cît de impresionante ar fi, nu epuizează seria de motive care justifică acest prestigiu incomparabil. Anumite fapte bine cunoscute și altele de loc cunoscute, privind prima piramidă, cea mai mare, pot suscita în noi o uimire pe măsura celei încercate de vechii greci.

Savanții pe care Bonaparte îi avea adjuncți în statul său major, în timpul expediției în Egipt, fiind însărcinați să alcătuiască harta detaliată a țării, au ales Marea piramidă ca punct de plecare al sistemului lor de longitudini. După ce au terminat planul Egiptului de Jos, au avut surpriza să constate -se pare, coincidentă- că linia meridianului astfel adoptată, împărțea exact în două părți egale regiunea Deltei, formată din gurile Nilului și constituind practic tot Egiptul de Jos. Surpriza lor s-a accentuat considerabil cînd au constatat că perpendicularele trasate pe cele două linii diagonale ale Marii piramide delimitează toată suprafața Deltei. În fine, care n-a fost mirarea lor cînd reflectarea la aceste lucruri le-a relevat că poziția Marii piramide se califică pe meridianul central nu numai pentru Egipt, ci pentru toată întinderea globului terestru: Marea piramidă se ridică exact pe linia mediană a pămîntului.

Într-adevăr la estul și la vestul axei verticale a Marii piramide, suprafețele sînt egale. Meridianul său ar fi deci, în longitudine, zeroul natural pentru sfera terestră. Faptul ca această linie centrală să fie semnalată cu precizie de cel mai mare edificiu de piatră pe care lumea l-

a construit vreodată, iată ce uimește imaginația cu o forță fascinantă!
Iată ce dă de gîndit!

Manualele și ghidurile pentru turiști se complac să susțină că Marea piramidă a fost construită de un rege din a patra dinastie, Khufu, pe care grecii l-au numit Cheops; el dorea un mormînt fără pereche, pe cît de original, pe atît de demn de un monarh; Marea piramidă, nefiind efectiv altceva. Ca teorie comodă, convenabilă și convențională, nu se putea găsi ceva mai bun. Ea poate să prevaleze pe toate autoritățile competente în materie de egiptologie, arheologie și istorie antică. Înclinați-vă deci, cu respect, în fața ortodoxiei și acceptați verdictele.

Dar există și teorii eterodoxe. Ideile care s-au dezvoltat în jurul subiectului se eșalonează între perfecta neverosimilitate și ipoteza științifică plauzibilă. Măreția și importanța piramidelor sînt pe deplin suficiente pentru a explica de ce atîția cercetători și-au închinat activitatea acestui subiect.

Inginerul șef al unei căi ferate australiene și-a cheltuit timpul și energia pentru a reuni o colecție de măsurători și figuri destinate să demonstreze că piramidele serveau la măsurarea ținutului. La Paris, am găsit o corespondență pasionantă, pe care au întreținut-o un profesor francez și doi egiptologi cunoscuți; primul căuta să stabilească dacă scopul real al piramidelor constă în comemorarea simbolică a creației artificiale a Nilului, care avusese loc într-o perioadă foarte îndepărtată. S-au găsit, de asemenea, istorici ingenioși cucerți de ideea imenselor hambare unde Iosif, fiul lui Iacob, înmagazina grîul destinat hranei poporului în timpul celor șapte ani de foamete: acestea erau piramidele. Dar dacă acești savanți s-ar fi aventurat la fața locului, ar fi constatat că tot spațiul utilizabil pentru înmagazinare, n-ar fi putut cuprinde mai mult grîu decît rația necesară aprovizionării locuitorilor de pe o singură stradă și aceea nu prea lungă.

Astronomul Proctor, acum cincizeci de ani, a susținut o ipoteză interesantă: piramidele ar fi fost destinate observațiilor astronomice, amenajîndu-se acolo locuri potrivite acestei activități, care constată și înregistrează poziția cît și mișcarea stelelor și planetelor. Totuși, observatoare atît de costisitoare n-au fost construite niciodată, nici înainte, nici după piramide.

S-a prezentat, de asemenea, o argumentație pe cît de amuzantă pe atît de ingenioasă: sarcofagul de piatră odihnind în camera regelui n-ar fi altceva decît o cuvă de botez umplută cu apă, ori de cîte ori era nevoie. Alții susțineau că, în loc de apă ar fi fost niște grăunțe (grain), fiind știut că grain-ul era o măsură etalon de masă, folosită atunci în toată lumea (1 grain=0.53grame).

La fel, este de neconceput ca ascunzătorile secrete din piramide să fi jucat rolul de safe, din zilele noastre, unde să se fi ascuns comori bogate, bijuterii și pietre prețioase, căci cheltuiala colosală cerută de construcție ar fi consumat averea pe care ar fi trebuit să o adăpostească.

La origine, asigură alți teoreticieni, piramidele erau faruri uriașe, înălțate pentru vapoarele ce navigau pe Nil. Cît despre opinia domnului de Persigny, care vedea acolo ziduri de apărare puternice destinate protejării caselor, mormintelor și templelor contra invaziei nisipurilor din deșert, ea nu poate decît să stîrnească zîmbetul egiptenilor moderni.

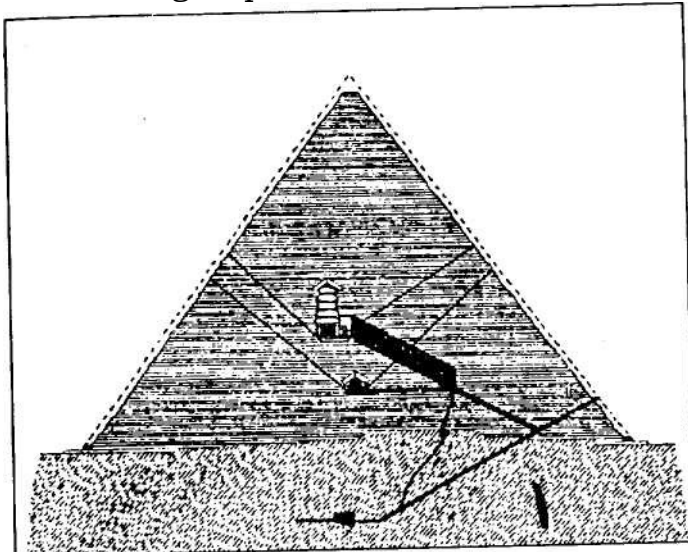
Trebuie clasificat deoparte, un grup de teorii, aparent plauzibile, cu țeluri propagandistice și care, de fapt, au întrunit adeziunea generală în anumite medii engleze și americane. Interesul stîrnit de acestea este puternic, chiar captivant; coerența și îndemînarea sistematizării fiind remarcabile. Dar, pînă la ce punct se atinge astfel realitatea obiectivă?

Aceste interpretări dau o semnificație particulară măsurilor care se prezintă în interiorul Marii piramide. Camerele sale, culoarele și galeria sa ar exprima un limbaj simbolic și un mesaj profetic privind chiar epoca noastră; autorii acestor teorii sînt convinși că au găsit cheile adecvate pentru descifrarea acestui mesaj. Lungimea, lățimea și înălțimea căilor de acces, ale coridoarelor și ale camerelor le-au revelat prevestirile mute ale unui nou și înspăimîntător apocalips. Combinînd un număr de necrezut de astfel de trăsături, ei asociază rasa anglo-saxonă, triburile pierdute ale Israelului, cărțile Bibliei și Egiptului antic într-un amestec cu adevărat bizar, iată un simplu exemplu din declarațiile lor: «Cînd măsurăm pasajele și marea galerie din interior, găsim exact numărul anilor scurși pînă la perioada în care trăim în prezent. Lungimea mării galerii este de 1883 degete; adăugînd 31, numărul de ani pe care îl denotă piramida ea fiind cei ai misiunii mîntuitoare a Domnului nostru; se obține 1914, anul cînd a izbucnit primul război mondial». Ei sînt convinși că piramida n-ar fi fost ridicată în interesul constructorilor, ci destinată, dezinteresat pentru ei, spre binele epocilor viitoare și că ea s-ar fi raportat, în particular, așa numitei ere a mileniului. Ei așteaptă eu toată încrederea, venirea Celui care indică suprema revelație a piramidelor; ei așteaptă revenirea și inslarea pe tron a lui Mesia.

Aș dori să-i pot urma pe acei dintre prietenii mei care profesază aceste vederi; mi-ar place și mie să-mi iluminez sufletul la flacăra speranțelor lor înalte. Dar rațiunea la care mă văd obligat să rămîn atașat și bunul simț la care țin ca la o comoară, se trezesc și îmi barează drumul.

Omul care mai mult decît oricare altul, a contribuit prin eforturile sale neobosite și cercetări perseverente la elaborarea acestor teorii, a fost Piazza-Smyth, în timpul unei perioade foarte lungi, în Scoția. Caracterul său era extraordinar, uimitor. El atingea limita unui geniu inspirat. Dar, un dogmatism aspru, foarte scoțian, contrazicea și denatura mesajul pe care intuiția sa încerca să-l comunice intelectului său. Smyth și-a consacrat o iarnă întreagă pentru a măsura piramida în cele mai mici detalii: suprafețe, lungimi și unghiuri. Dar el luase acolo și teoriile gata făcute; măsurătorile sale și desenele trebuiau să se conformeze lor *apriori*. Sistemul preconcept era la fel de imuabil ca piramida însăși. În

schimb și spre deosebire de piramidă, desenele și măsurătorile erau autorizate să se adapteze, nu fără sulețe, demonstrațiilor care se așteptau de la ele. Urmează că Smyth proceda cu toată îndemânarea, dar pornirea sa preconcepțată aproape l-a orbit. Știu, în tot cazul, că cel puțin sir Ernest Wallis Budge, fostul director al antichităților egiptene la British Museum n-a putut să accepte schițele sale. Știu, de asemenea, că sir Flinders Petrie, decanul arheologilor englezi în Egipt, după ce a întreprins, timp de o iarnă, investigații minuțioase în piramide, a găsit o diferență de șaptezeci și unu de degete între măsurătorile sale și cele ale lui Piazzzi Smyth, asupra celui mai important punct din toate. Știu, în sfârșit, că un inginer foarte experimentat a controlat la urmă toate dimensiunile Marii piramide, atât la exterior, cât și la interior, constatînd că cele ce fuseseră prezentate nu numai de Piazzzi Smyth, ci și de principalii săi adepți și succesori, s-au dovedit hotărît inacceptabile. Petrie povestește istoria amuzantă a dezamăgirii încercate de un continuator al lui Smyth, cînd l-a găsit încercînd să pilească proeminența din granit a anticamerei regale pentru a o aduce la dimensiunile cerute de teorie!

INTERIORUL MARIII PIRAMIDE (SECȚIUNE)

Dar, dacă ne arătăm foarte circumspecți la analizarea concluziilor la care acești înflăcărați propagatori ai acestei teorii ar dori să ne antreneze, nu este numai din cauza incertitudinii expunerilor grafice? De mult timp deja, ei susțineau că data construcției piramidei ar fi fost anul 2170 înainte de Isus Hristos, pentru că în acel an, o anumită stea polară se găsea în prelungirea verticală a axei de la intrare. Ei estimau că acel lung vestibul întunecat fusese plasat sub un unghi dispus astfel pentru a capta lumina numitei stele. Dar, în virtutea mării mișcări celeste care se numește procesiunea echinocțiilor, stelele, deplasîndu-se, nu se regăsesc în aceeași poziție în raport cu globul nostru terestru, decît la capătul unui interval de 25.827 ani. S-ar putea astfel estima la fel de logic că Marea piramidă a fost construită cu 25.827 ani înainte de anul

2.170 înaintea erei noastre, pentru că și atunci steaua polară, despre care este vorba, era în vârful perpendicularei duse pe axa vestibulului.

În realitate, această intrare era situată la un unghi al cărui vîrf viza punctul pe care îl ocupa, de-a lungul secolelor, fiecare din stele venind rînd pe rînd să facă de gardă în fața cerului. Argumentul care constă în observația că acolo se găsea steaua Alfa din constelația Dragonului, nu înseamnă mare lucru, pentru că și alte stele au fost acolo, prezente în fața intrării piramidei.

Teoreticienii noștri nu puteau să rețină data cea mai îndepărtată; acei 25.827 ani adăugați la cei 2.170 ani, înainte de Isus Hristos, ar fi atribuit existenței oamenilor pe pămînt, o vechime fără măsură, incompatibilă cu cele cinci pînă la șase mii de ani pe care, după ei, Biblia îi atestă. Ei s-au oprit deci la data 2.170 înaintea erei noastre. Ori, toți egiptologii, o resping, pe drept cuvînt, căci inscripțiile și alte relații istorice cunoscute în prezent, obligă a atribui piramidei o origine mai puțin recentă.

Biblia este o colecție de scrieri mai complexă și mai profundă decît ar părea la suprafață. Primele sale cinci cărți și, în special, cea a Genezei, nu se interpretează corect decît cu ajutorul unei chei rătăcite, din nenorocire, de mai multe secole.

S-au citit tradițiile conservate în Biblie în sens opus; s-a zguduit rațiunea, prin constrîngerea de a înghiți explicații pe care aceste povestiri n-au pretins niciodată a le da. Astfel s-a ajuns la poziția, cu adevărat încîntătoare, luată în cursul ultimului secol; cînd geologii s-au recunoscut, studiind fosile de animale, în imposibilitatea evidentă de a atribui lumii o durată de șase mii de ani. Teologi nu mai puțin eminentei au concluzionat grav că Dumnezeu, în mod deliberat, a înmormîntat aceste fosile pentru a-i pune pe credincioși la încercare.

Dacă teoreticienii noștri, ai piramidei, n-ar fi dat și ei o interpretare greșită Bibliei, ar fi putut accepta data cea mai veche. Poate astfel s-ar fi apropiat sensibil de realitate, căci edificiul de piatră prezintă o soliditate perfectă susceptibilă de-a fi rezistat la asaltul a trei sute de secole. Forța și stabilitatea lui sînt astfel încît, va rămîne în picioare, atunci cînd toate celelalte morminte de pe pămînt se vor dărîma.

Se poate că, dacă această școală a reușit să se implanteze, aceasta să se explice prin prezicerile pe care le face. Ea amestecă, curios într-adevăr, declarațiile profeților evrei și dimensiunile Marii piramide cu scopul prezicerii exploziei de războaie și căderi de guverne, restaurării Bisericii creștine și întoarcerii lui Hristos, calamităților economice mondiale și misiunii divine a popoarelor de limbă engleză, ridicărilor și cataclismelor pe pămînt și pe mare, și încă altele.

Trebuie să amintim, în același timp că Piazzzi Smyth însuși a indicat anul 1881 pentru începutul mileniului. Să nu uităm nici că școala sa a semnalat, cu mult timp înainte, luna mai 1928 ca fiind cea mai nefastă din istoria universală; ori ea a trecut fără evenimente răsunătoare și

supraviețuim încă. Apoi s-a transpus această dată decisivă în luna septembrie 1936, tot în virtutea renumitelor dimensiuni ale piramidei...

Nici un raționalist, cu siguranță, nu va admite ușor teoria care pretinde să atribuie acțiunea gigantică, cu cheltuielile și munca fără precedent, care a necesitat-o, nu grijii de a face să profite de ea posteritatea egipteană, ci unei solitudinii exprese pentru cei care vor veni pe lume, cam peste cinci mii de ani mai târziu și vor popula continente străine. Chiar dacă se presupune că acești teoreticieni au scos în evidență exact cutare sau cutare dimensiuni matematice și particularități interioare ale Marii piramide, se pare că ei au luat-o pe tangentă, pentru a se cufunda într-o grămadă de preziceri, care n-au nici o legătură vizibilă cu aceste date. Esența tezei lor constă în aceea că Dumnezeu ar fi convins pe egiptenii primitivi să adreseze epocii noastre un mesaj în piatră. Dar n-ar fi putut, cu aceeași eficiență, să comunice acest mesaj astăzi, pe o cale directă, simplă și mai aptă să reușească, folosind un profet uman, mai curînd decît să lase același mesaj în adîncimile piramidei, abandonat la întîmplare, șoptit, fie să rămînă nebănuît, cum a fost timp de secole, fie să primească interpretări greșite, cum se poate prea bine să se fi produs în zilele noastre.

Dar, dacă nu putem accepta aceste teorii particulare, se cuvine să respectăm sinceritatea impulsurilor de care ascultă cei care le răspîndesc. Le datorăm chiar recunoștința pentru interesul pe care l-au stimulat în privința semnificației spirituale a piramidelor.

Ce și-au propus exact constructorii piramidelor? Ce simbolizează Sfînxul? Acestea sînt două din enigmele cele mai captivante, mai fascinante, puse de Egipt, atît vizitatorilor cît și locuitorilor săi. Ele sînt, de asemenea, cel mai greu de rezolvat.

A fost deci construit, acest «zgîrie-nori» egiptean, doar pentru a conserva mumia faraonului? Să ne rezumăm la aceasta, odată cu manualele noastre și cu ghizii arabi, cu veșminte negre? A fost tăiată în blocurile de calcar de Turah și în granitul adus de departe, de la Syene, o asemenea masă doar pentru a ascunde un singur cadavru învelit în pînză de in? S-a muncit și s-au transportat cu greu, în focul arzător de soare african, mai mult de optzeci de milioane de picioare cubice de piatră, pentru a satisface capriciul unui singur rege? S-au asamblat cu grijă două milioane trei sute de mii de blocuri, cîntărind fiecare cam două tone și jumătate, doar pentru a acoperi ceea ce ar fi comandat cîteva căpetenii? În fine, Iosif, istoricul evreu, are dreptate cînd numește piramidele «mari și inutile monumente»?

Lucrul este foarte posibil, după ceea ce cunoaștem despre puterea faraonilor și credințele egiptenilor, relativ la viața de dincolo. Posibil, dar puțin probabil. Niciodată, atît cît știu istoricii prudenți, nu s-a găsit în Marea piramidă nici un aparat funerar, cu toate că o anumită tradiție raportează că unul din califi conserva, ridicată în fața unei uși din palatul său, o mumie, în lemn sculptat, pe care o adusesese din piramidă.

Pe pereții laterali interiori, piramida nu conține nici ample inscripții hieroglifice, nici basoreliefuri sculptate, nici picturi reprezentând scene din viața defunctului, într-un cuvânt, nimic din ceea ce adăpostesc celelalte bolte ale mormintelor egiptene. Tot spațiul interior este gol, lipsit de acele ornamente care plăceau faraonilor să fie expuse pe mormintele lor; nici o urmă aici din ornamentația la care ar fi normal să ne așteptăm, în unul din mormintele cele mai importante din Egipt.

Ceea ce constituie poate evidența cea mai concludentă, când descoperi acolo amplasarea mormântului unui monarh păgîn, este receptacolul gol de granit roșu, neacoperit, pus pe pământ în camera regelui. Nu sare în ochi că este sarcofagul regal! Așa va vorbi egiptologul; pentru el afacerea este lichidată de acum înainte.

Dar de ce părțile laterale ale sarcofagului nu conțin textele și figurile religioase fixate de uzanță în situații similare? De ce nici un cuvânt, nici o inscripție hieroglifică oarecare?

Orice alt sarcofag este de obicei acoperit de un memorial grafic sau pictural, atestând în ce împrejurări a fost folosit. De ce acesta face excepție, dacă a fost al unuia dintre cei mai celebri regi ai Egiptului?

De ce a fost amenajată o canalizare mai lungă de două sute de picioare pentru a stabili comunicarea între cavoul boltit, conținând acest presupus sarcofag și aerul din exterior? Mumiile nu au nevoie de aer proaspăt; cât despre muncitori, ei nu mai aveau de ce să intre în cameră odată ce terminaseră de construit bolta. Nicăieri în Egipt, n-am văzut altă piesă, care, destinată să servească de mormânt pentru un defunct regal, să fi posedat conducte pentru a-l aerisi.

De ce să se fi plasat presupusul într-o cameră situată la o sută cincizeci de picioare deasupra nivelului solului, când peste tot în alte părți s-a pus în evidență practica egipteană care consta în săparea de bolți funerare în rocă, sub pământ? A fost și este un obicei universal; morții se depun fie sub pământ, fie pe pământ. «Tu ești pământ și te vei întoarce în pământ», astfel ne-a vorbit natura întotdeauna.

De ce să se fi construit sala înaltă, numită marea galerie, pentru a ajunge la camera regelui și să i se fi dat mai mult de treizeci de picioare înălțime, când cu o prelungire a scării, care n-are decât patru picioare înălțime, s-ar fi obținut același rezultat, cu prețul unui efort mult mai mic, construcția nefiind tot așa de complicată ca aceea a mării galerii?

De ce s-a plasat o a doua cameră, numită camera reginei, atât de aproape de prima? Niciodată faraonii nu erau înmormîntați alături de soțiile lor și o singură mumie nu are nevoie de două cavouri. Dacă totuși, camera reginei ar fi conținut picturi și inscripții murale, uzuale în mormintele egiptene, prezența sa aici cu titlul de anticameră ar putea să se justifice, dar ea este de asemenea goală și lipsită de ornamentații ca și camera regelui. De ce și camera reginei a fost înzestrată cu aceste conducte de aerisire, atât de astupate cât fuseseră și orificiile când au fost descoperite? De ce constructorii și-au dat osteneala să aerisească aceste

așa zise morminte? Este cazul să repetăm, morții nu respiră.

Nu, precis, cu ajutorul cercetării adevăratei cauze a unei atât de mari cheltuieli de timp, muncă, materiale și bani, rațiunea refuză să admită ipoteza unui mormînt, ca și teoria prezicerilor. Trebuie să ne întoarcem la 180 de grade pentru a căuta o altă explicație.

Am consacrat adesea lungi meditații acestui mister. Am petrecut mai multe ore împiedicîndu-mă rînd pe rînd în dărîmăturile sfărîmicioase care zac pe pămînt în jurul piramidelor și parcurgînd în adîncimea lor, pasaje și camere la fel de întunecate. În dese rînduri, m-am așezat sub arșița crudă a soarelui de după-amiază pe blocurile de calcar alb, la picioarele Marii piramide sau pe nisipul dulce ce se întinde spre est. Am cîntărit și răs_cîntărit problema. Am urcat panta dăltuită, zidită rînd după rînd, căutînd cu încăpă_înare firul conductor, examinînd crăpăturile, studiînd fizionomia generală a celor trei edificii. Am deranjat șopîrle mari în tunelele negre, rar vizitate, din a doua și a treia piramidă. Pe scurt, m-am abandonat atât de profund cercetărilor mele încît acei martori antici de piatră din Egiptul primitiv mi-au devenit atât de familiari ca și camerele diferite din noua mea reședință de la Cairo.

Cu cît mă inițiam mai mult în detaliile lor, cu atât mă simțeam mai obligat să le admir; în același timp, cu cît le înțelegeam mai bine planurile particulare, cu atât îmi apărea mai mult remarcabila lor perfecțiune tehnică.

Cîtă abilitate a trebuit dovedită pentru tăierea, transportarea și ridicarea fiecărui pînă la locul său, a imenselor blocuri de piatră, într-un timp cînd nu dispuneai de concursul nici al vaporilor, nici al electricității! Nici o macara mecanică acționată pe șine de oțel; oțelul, nici vaporii, nu erau atunci lucruri cunoscute.

Desigur, dacă un faraon ar fi dorit să lase posterității un mormînt durabil, el nu putea să-și oprească alegerea pe o arhitectură răspunzînd voinței sale, mai bine decît aceea a piramidei. Baza imensă, fețele înclinate și vîrfurile strîmte, ar fi protejat mormîntul său contra vîntului, nisipurilor și vremii, mai bine decît oricare alt dispozitiv. Pe de altă parte, masa interioară, cu totul solidă, ar fi oferit rezistența maximă contra mîinilor omenești care ar fi încercat să-i violeze misterul.

Dacă în zilele noastre, impresonanții zgîrie-nori din New York depășesc piramida, nu este mai puțin valabil că de-a lungul a tot ce cunoaștem din istoria omenirii, pînă la o epocă recentă, piramida a fost monumentul cel mai înalt construit de mîna omului; în comparație cu ea, toate celelalte par neînsemnate. Piramida: miracol pentru cei vechi, enigmă în ochii celor moderni.

Ca și ceilalți cercetători care au explorat-o înaintea mea, am recunoscut imediat că interiorul Marii piramide avea o construcție mult mai complicată decît avea interiorul celorlalte două piramide și în același timp, infinit mai interesantă; la fel, comparată cu celelalte, dimensiunile sale enorme proclamau importanța sa de primă mînă. Astfel nu am

întârziat să-mi concentrez următoarele mele studii numai asupra ei, care, după părerea mea, ascundea secretul real al celor trei piramide.

Am ajuns să cunosc Marea piramidă sub fiecare aspect al luminii egiptene, atît de minunat schimbătoare. În zori, primele raze își depun acolo tenta de un gri argintiu. Soarele care stă să apună o lasă colorată în violet palid, în timp ce, sub lumina misterioasă a lunii pline, fiecare piatră de la bază pînă la vîrf pare a se scâlda într-o fosforescență albăstruie, nuanțată cu argint. Dar Marea piramidă care ne apare astăzi, nu este aceeași pe care o vedeau cei vechi. Atunci ea purta pe cele patru fețe o îmbrăcăminte de calcar fin, alb, neted, fără asperități, reflectînd soarele cu o strălucire fără asemănare. Aceasta justifică fizic numele pe care egiptenii vechi îl dăduseră Marii piramide: *Lumină*. Baza și laturile fiecărui bloc erau perfect plane; asamblarea lor, de o precizie demnă de mozaicuri, lăsau cu greu să se vadă lipiturile cimentate. Astfel triunghiul de piatră, așezat pe covorul galben al deșertului, strălucea ca o uriașă oglindă, ceea ce, sub soarele arzător al Orientului, îl făcea vizibil de la o distanță imensă. Chiar la sfîrșitul secolului al XII-lea aceste pietre albe erau încă pe loc, îmbrăcate cu hieroglife, despre care Abdul Latif a dat următoarea descriere elegantă:

«Pietrele purtau inscripții cu caractere vechi, acum ininteligibile. N-am întîlnit niciodată în întreg Egiptul pe cineva care să le înțeleagă. Numărul inscripțiilor este atît de mare încît numai copia celor care se văd la suprafața a două piramide ar umple mai mult de șase mii de pagini».

Astăzi, fețele netede de odinioară se etajează gradat; nu mai poți descoperi acolo urma niciunei inscripții și din miile de blocuri cu îmbrăcăminte albă, abia cîteva, goale, au rămas pe loc la bază. Aceste vestigii sînt suficiente pentru a stabili cu precizie că îmbrăcăminte de calcar provenea de la colinele din Mokattam, situate la sud-est de Cairo. Căci, doi ani după trecerea lui Abdul Latif, Egiptul întreg a oscilat cu ocazia unui cutremur care a lovit orașul Cairo. Atunci, arabii au venit să culeagă de pe laturile Marii piramide material de construcție destinat reconstrucției orașului lor dărîmat. La fel, turcii și grecii, reducînd nobilul Parthenon în stare de carieră, au luat de acolo, odinioară, pietre masive pentru a-și construi casele. Arabii deci, au luat cu aviditate blocurile netede și albe, cu liniile tăiate oblic și le-au transportat la Cairo. Cîte case vechi, moschee și metereze numără azi capitala Egiptului, ale căror pereți groși ascund inscripțiile hieroglifice care acopereau odinioară fețele Marii piramide! O parte din grațioasa moschee a sultanului Hassan, cu reputația de a fi cea mai frumoasă dintre cele trei sute de moschei ale orașului Cairo, a fost construită din acele blocuri faimoase.

Piramida conține destule pietre, pentru construirea tuturor caselor unui oraș mare. Ar fi fost exploatată în întregime dacă n-ar fi trebuit să se renunțe, deoarece s-a constatat că munca, timpul cerut și cheltuielile

pentru deplasarea unui singur bloc erau disproporționale cu valoarea sa. S-a abdicat în fața acestor dificultăți. Dar această învățătură n-a fost trasă înainte de a se fi doborât primele etajări, plecînd de sus, ceea ce a lăsat piramida fără vîrf.

De asemenea, intrarea prin care trec vizitatorii actuali nu este intrarea primitivă, cea a vechilor egipteni. Aceea a rămas timp de mai multe secole, secretul piramidei, secret bine păstrat, pînă cînd un încăpăținat rege arab a cheltuit o avere și a mobilizat o armată de muncitori să spargă îngustimea încărcată de mister și să redescopere antica ușă sigilată. Culoarele și camerele din ultimele subsoluri ale piramidei au sfidat astfel pe guvernânții greci și romani cît și pe egiptenii neinițiați. Cu toate că legenda intrării persista, localizarea ei scăpa din vedere.

De la zilele în care fusese închisa și sigilată, s-au scurs încet secole peste interiorul neviolat, pînă cînd oamenii, în căutare de averi fabuloase, au venit să tulbure acest somn lung. Aceasta nu a fost înainte de anul 820 din era noastră, cînd amplasarea ei s-a lăsat în fine reperată. Califul Al Mamun, aducîndu-și cei mai buni ingineri, arhitecți, constructori și muncitori pe micul platou de la Gizeh, le-a cerut să deschidă piramida. «O rege, a spus conducătorul lor, lucrul acesta nu este realizabil. - Vreau să faceți asta», a fost răspunsul.

Ațiunea nu dispunea de nici un plan. Doar, o veche tradiție plasa intrarea pe latura din nord. S-a ales, natural, mijlocul acestei fețe, pentru a se face marea tentativă. Prezența vigilentă a califului îi stimula pe lucrători. El se aștepta să elucideze exactitatea vechilor legende, după care, faraoni uitați ar fi ascuns odinioară în piramidă bogate comori. Să remarcăm, incidentul, că Al Mamun era fiul califului Harun Al Rașid, faimosul personaj din *O mie și una de noți*.

Califul Al Mamun nu era un calif obișnuit. El a ordonat literaților săi, să traducă în arabă scrierile înțelepților din Grecia. El nu înceta să amintească supușilor săi virtuțile învățăturii. El însuși se complăcea în participarea la discuțiile oamenilor savanți din țara sa.

Reședința imperială era fixată la Bagdad. Din acest oraș celebru a venit el în Egipt. S-a întors la Bagdad la puțin timp după încercarea de a deschide piramida și a murit.

Ori, constructorii Marii piramide, prevăzînd ziua cînd aviditatea omenească va veni să o profaneze, plasaseră intrarea la o distanță de mai multe picioare față de punctul central și mult mai sus, unde nu te-ai fi așteptat logic să găsești acest acces. Rezultatul: oamenii lui Al Mamun au lucrat mai multe luni fără să descopere nici cel mai mic indiciu al unei treceri sau al unei uși. Nimic altceva decît zidărie masivă, nu se prezenta vederii lor. Dacă s-ar fi mulțumit numai cu ciocane și dălți, ațiunea lor ar fi durat tot atît și chiar mai mult decît domnia suveranului lor. Dar au fost destul de pricepuți ca să aprindă mici focuri lîngă pietre, pînă a le încălzi la roșu și să verse apoi acolo oțet rece

pentru a produce crăpături. Încă se mai pot remarca și astăzi, creștăturile înnegrite de la suprafața blocurilor care au scăpat dălților, făcute totuși atât de sîrguincios, acum mai bine de o mie de ani. Doi fierari nu încetau, cît c ziua de mare, să ascută aceste unelte, ce se toceau rapid în contact cu pietrele masive, în timp ce mașini de lemn veneau să secondeze eforturile muncitorilor, epuizîndu-se cu forțarea accesului. Cu toate acestea, intrarea primitivă, coridoarele și camerele interioare au rămas de negăsit.

Ca să sapi un pasaj cît de strîmt, te sufocai în praf și căldură. Rezistența teribilă opusă de masa cea mai dură care a fost vreodată zidită pe lume, oamenii care nu dispuneau decît de unelte primitive, singurele cunoscute în vremea aceea, triumfau fără îndurare, în timp ce absența completă a ceea ce singură ar fi recompensat atîtea eforturi, a provocat o descurajare tinzînd spre disperare. Muncitorii au săpat pe o întindere mai mare de o sută de picioare; erau pe punctul de a-și depune instrumentele și de a se revolta fățiș, refuzînd să continue o muncă atât de sterilă, cînd la urechile lor a parvenit zgomotul unei pietre grele care cădea, deplasată. Acest zgomot venea din interior, puțin mai departe de punctul extrem unde ajunseseră.

A intervenit destinul. Din acel moment, gustul și rîvna de muncă s-au însuflețit. În curînd drumul a fost croit în pasajul intrării primitive. Marea piramidă era redeschisă.

Atunci a fost ușor să urci acest pasaj și să găsești ușa ascunsă. Ea fusese disimulată cu atîta abilitate, încît niciodată n-ar fi putut fi descoperită de afară. După atîtea secole, această ușă secretă nu mai era în stare de funcționare; era înțepenită iremediabil. Ea a dispărut în zilele noastre, pierdută în timpul furturilor fără limite care s-au efectuat după cutremurul din Cairo. Ușa era identică cu cele pe care vechii greci le plasau la intrarea în edificiile lor cele mai misterioase. Era o piatră mobilă, care își revenea de la sine și atât de perfect modelată în exterior, încît nimic nu o deosebea de pietrele din jur, garnisite cu îmbrăcămintea lor. Ea se adapta ermetic la deschidere și nu era, ea însăși, decît un bloc solid printre celelalte. Închisă, imposibil de reperat în ansamblul suprafeței exterioare. Deschisă, ea pivota rotund pe propria ei lungime, descoperind o cavitate. Ea era plasată, cu precizie, în echilibru pe un pivot, deasupra căruia se găsea centrul de gravitate, în timp ce greutatea echivalente cu ea, foarte grele, se ajustau pentru a o contrabalansa. Ea nu se putea deschide decît cu ajutorul unui impuls energetic imprimat uneia din extremități, urmat de o zguduire la fel de puternică la celălalt capăt, pentru a o împinge spre exterior, apoi în sus. Aceasta permitea celui venit să distingă accesul interior și să se angajeze, nu fără a se ghemui în patru labe, în pasajul astfel ieșit la iveală. Apoi, dala turnantă oscila în sens invers pe pivotul său și ascundea din nou, complet, accesul tuturor privirilor.

Dar chiar aceasta nu era de ajuns. Drumul interior era apoi barat de

o ușă din lemn foarte grea. După acest nou obstacol, trebuia să înfrunți încă alte zece porți înainte de a ajunge să pătrunzi în camera regelui. Dintre acestea nouă erau din lemn, doar una, ca și cea din exterior consta într-o piatră mobilă și secretă. Ele au dispărut de atunci, fără nici o excepție.

Ajunși în interiorul pasajului de la intrare, oamenii califului Al Mamun au constatat că munca lor nu era nicidecum terminată. Ei au observat că pasajul se termina cu un enorm bloc de granit. Nu părea probabil ca deschiderea și pasajul să fi fost amenajate pentru a ajunge la un impas. Exploratorii au încercat atunci să-și taie un drum în bariera enormă de granit. A fost degeaba. Uneltele care dispuneau nu pătrundeau în această piatră. Se credea că edificatorii piramidei au căutat în Egiptul întreg piatra cea mai grea pe care au putut să o găsească, înainte de a se opri la această varietate specială.

Din fericire pentru eforturile celor veniți, alături de blocul de granit negru, era piatra de calcar albă, mult mai moale și în consecință, mai ușor de tăiat. Ei au fost atenți la aceasta și au perforat-o paralel cu blocul impenetrabil. Când au săpat astfel la o adâncime de câteva picioare, au atins extremitatea blocului de calcar și intrarea unui alt pasaj. Atunci a devenit evident că, acest al doilea acces fusese odinioară voit astupat cu ajutorul tamponului gigantic de granit, de formă conică și cîntărind nu se știe cîte tone, care umplea ermetic cadrul său.

Noul pasaj urca, urmînd un unghi analog celui pe care primul îl descria coborînd, cu aproape 26 grade. Ofițerii și oamenii lui Al Mamun au urcat acest coridor abrupt; el avea mai puțin de patru picioare înălțime și puțin mai mult de trei picioare lărgime. Lumina torțelor nu le-a relevat nimic în afara pereților goi. S-a atins astfel un punct unde drumul continua orizontal. Acest punct marca în realitate o răscruce. Într-adevăr, întîlneai acolo alte două coridoare; unul, de șapte ori mai înalt decît cel pe care îl urmaseră înainte, urca; celălalt, un fel de puț strîmt, cobora, pierzîndu-se în ultimile adîncuri ale piramidei.

Continuînd să urmeze, de-a bușelea, pasajul orizontal, intrușii, cu capul aplecat spre pămînt, au ajuns, neașteptat, într-o sală largă, pe care au avut decepția să o găsească goală. Pereții erau goi, fără nici o inscripție. Doar o nișă mare, în partea de est, ar fi putut lăsa să subziste o promisiune vagă a unei comori, care să fi recompensat truda lor. Pentru a ajunge acolo, trebuiau să urce o platformă, apoi să pătrundă într-un pasaj rău, atît de jos, încît erau constrînși să se tîrască, cu mișcări de șarpe. Acesta ajungea brusc pînă la zidăria groasă, inserată chiar în inima piramidei și în ciuda lărgirii considerabile de care au dat în acel punct, unica comoara care s-a putut găsi acolo consta în blocuri de calcar. Ei s-au întors din drum pînă la răscruce și au început să exploreze coridorul lung și înalt care mai tîrziu a primit numele de marea galerie. El avea o boltă specială, cu șapte etajări suprapuse. Panta sa crescătoare urma exact același unghi ca și pasajul conducînd la galerie.

Oamenii au început să urce această pantă alunecoasă, care urca fără oprire o sută cincizeci de picioare; pe cele doua părți se aliniau pereții de piatră netedă. La capătul galeriei, o treaptă foarte înaltă le-a barat drumul dintr-o dată. Ei au urcat-o și traversând o suprafață plană, au pătruns într-un pasaj îngust care i-a condus într-o anticameră. Mai făcură câțiva pași, apoi s-au aplecat sub o grilă masivă cu vîrfuri ascuțite și au intrat într-o sală mare, care ocupă exact centrul piramidei, la distanță egală de laturile sale. Era camera pe care au numit-o mai târziu «camera regelui», la fel cum au dat numele camerei care au descoperit-o mai întîi «camera reginei». În realitate, vechii egipteni n-au folosit niciodată aceste denumiri.

Pereții camerei regelui erau făcuți din blocuri enorme de granit negru. Plafonul cuprindea nouă grinzi impozante făcute din același material; acum, se știe că acestea sînt cele mai mari pietre din toată piramida. Una singură cîntărește șaptezeci de tone. Cum au putut constructorii să le așeze în acele locuri, la două picioare deasupra nivelului pămîntului, fără ajutorul macaralelor noastre modeme, al forței vaporilor sau al electricității, este problema care rămîne deschisă arhitecților, problemă care face obiectul diverselor teorii, dar fără a primi o rezolvare pînă astăzi.

Din nou, califul Al Mamun și oamenii săi au încercat o decepție profundă. Căci, cu excepția unui sicriu de piatră deschis, camera nu conținea nimic. Însuși sicriul nu conținea decît praf.

Nu este nemaipomenit, au gîndit ei, ca vechii egipteni să fi construit un mormînt atît de enorm, fără un anumit scop? Și cu ardoare s-au apucat să smulgă bucăți din pavajul de piatră, să sape într-un colț al camerei, să sondeze cu lovituri de ciocan pereții groși; unde a condus, deci, vînașoarea febrilă de comori ascunse? Viclenia primilor constructori trebuia să reziste victorioasă. Oamenii noștri derutați, amăriți, descurajați, în cele din urmă, s-au retras.

Le mai rămînea să exploreze continuarea subterană a primului pasaj de intrare, ca și cavitata strîmtă și adîncă, care pleca de la răscruce. În prima din aceste direcții, ei au ajuns la un tunel restrîns, de-a lungul căruia coborîrea era rapidă și unde picioarele le alunecau lesne; această pantă săpată în stîncă dură nu avea mai puțin de trei sute cincizeci de picioare lungime. Ea se termina într-o cameră tăiată grosolan și cu plafonul atît de jos, încît mîinile puteau să-l atingă; cît despre podea, era amenajată imperfect, trebuia să sari de colo, colo pentru a avansa. Ei au numit această încăpere «groapa». Praful și dărîmăturile o înconjurau peste tot. La celălalt capăt, un pasaj strîmt a fost săpat tot în stîncă; ei n-au putut intra acolo decît tîrîndu-se pe burtă, cu capul la cîteva degete de sol. Acest tunel, la rîndul său, nu conținea nimic, căci el se oprea brusc în fața unui perete puternic de stîncă.

Mai rămînea puțol. El era aproape în întregime perpendicular pe orificiul de intrare. Un singur om, odată, putea, susținut de corzi, să

coboare în adâncurile sale de un negru ca cerneala. După ce a parcurs, în felul acesta, cam șaizeci de picioare de sus în jos, el s-a găsit într-o cameră, o lărgire grosolană a cavității. Aceasta se prelungea dincolo, coborînd aparent fără sfîrșit. Exploratorii au estimat cu fermitate că era un puț adevărat, de o adîncime insondabilă. Ei nu au dus niciodată investigațiile pînă la sfîrșit.

Nicăieri nu existau comorile imense cu care imaginația lor umpluse piramida. Iată cum s-a sfîrșit aventura memorabilă a califului Al Mamun, care a redeschis Marea piramidă. Istoricii arabi erudiți, din zilele noastre, dau acestei vechi expediții mai multe variante, din care noi am extras realitatea autentică.

După ce fiul lui Harun Al Rașid a deschis astfel latura de nord a piramidei, au trecut secole peste capul său trunchiat. Foarte curînd, legenda a învăluit-o cu o atmosferă superstițioasă, înspăimîntătoare, populată de orori lugubre. Și arabii au considerat interiorul piramidei ca pe o pacoste. Singure, rare spirite aventuroase au reluat uneori, la mult timp după calif, explorarea adîncurilor sale intime. Cea mai mare parte din coridoarele sale întunecoase și din camerele sale goale au continuat să se odihnească într-o liniște impunătoare, pe care nimic nu a tulburat-o. A trebuit să aștepte pînă la a doua jumătate a secolului al XIII-lea, pentru ca europenii greoi, oameni materialști și deloc superstițioși, să înceapă să parcurgă nisipurile din împrejurimi; abia atunci ciocanele și dălțile investigatorilor au început să răsune în anticul edificiu.

Un om dotat cu spirit întreprinzător, Nathaniel Davison, consul al Majestății britanice la Alger între 1760 și 1770, a cerut un concediu lung pe care l-a petrecut în Egipt. Marea piramidă i-a inspirat lungi meditații. El știa că vechii egipteni plasau, de obicei, în mormîntul iluștrilor defuncți o anumită cantitate de bijuterii. El știa, de asemenea, că opinia generală făcea din piramide, adevărate morminte gigantice.

Ori, el a descoperit, la intrarea deschisă la camera regelui, un ecou curios, care repeta de mai multe ori fiecare silabă emisă cu voce tare. A presupus - exact - că o altă cameră exista undeva, în spatele dalelor de granit dimprejurul primei camere. Era foarte posibil și chiar probabil, ca în spațiul astfel trădat de ecou, să se fi odihnit o mumie învelită în pînză de in și însoțită de prețioasele ei podoabe.

Davison a făcut rost de cîțiva muncitori și s-a pus pe treabă. Cu secole în urmă, Al Mamun a sondat în van podeaua din camera regelui. Ecourile vocii successorului său îndepărtat păreau a veni de sus. Și-a fixat atunci atenția asupra plafonului. Un examen amănunțit al acestei întregi întinderi și a pasajelor adiacente i-a arătat că mijlocul cel mai practic de a pătrunde deasupra, consta în săparea unei deschideri în etajul superior al peretelui de est al mării galerii; s-ar putea astfel să se introducă printr-o parte laterală, în camera care ar fi trebuit să se găsească acolo. Procurîndu-și o scară solidă pentru a examina locul, a avut surpriza să constate că deschiderea exista deja. S-a strecurat deci

prin ea.

Astfel i-a apărut o cameră, lungă de douăzeci de picioare. Ea era situată exact deasupra celei a regelui. A trebuit să se târască pe genunchi, atît era de aproape tavanul de podea, ca să caute comoara care-l atrăgea. Sala era complet goală.

El s-a reîntors la Alger. Ca singur profit, trebuia să-i rămînă onoarea problematică pe care i-au decernat-o arheologii veniți după el, lăsînd numele lui atașat de cel al camerei pe care a descoperit-o.

În primii ani ai secolului al XIX-lea, Davison a avut un succes la piramidă, un investigator ciudat, în care se întruneau visătorul, misticul și arheologul. Era un italian, căpitanul Caviglia. El a consacrat monumentului antic un timp atît de lung încît, după propria lui expresie, devenise el însuși «cu totul piramidal». Lordul Lindsay, care l-a întîlnit cu ocazia unui voiaj în Egipt, scria într-o scrisoare trimisă în Anglia:

«Caviglia mi-a spus că a acordat studiilor privind magia, magnetismul animal etc., o asemenea amploare încît ar fi trebuit să moară din această cauză. El a atins, după cum declară, limita extremă a domeniului interzis cunoașterii omenești. Numai puritatea intențiilor sale l-a salvat... El are idei stranii, care nu sînt pămîntești. El estimează că ar fi foarte periculos să le comunice».

În cursul acțiunii sale arheologice, Caviglia s-a instalat un timp în camera lui Davison, transformînd aceasta redută obscură într-un apartament de locuit!

El nu și-a limitat lucrările la studiul Marii piramide. Lui i se datorează, în a doua și a treia explorare, descoperiri de cavouri funerare situate între piramide și Sfinx, aducerea la lumină de anumite sarcofage interesante și alte vestigii mai mici ale civilizației antice egiptene.

În epoca în care Victoria, o tînără de toată frumusețea, a fost încoronată regină a Angliei, fără să se fi așteptat la aceasta, destinul a trimis în Egipt un galant ofițer din armata sa, un getleman perfect englez și un bogat Mecena de la British Museum; acești trei oameni nu erau decît unul, l-am numit pe colonelul Howard Vyse. El a folosit sute de muncitori în cea mai considerabilă serie de săpături, la care cele trei piramide și regiunea care le înconjoară au fost martore vreodată într-o mie de ani, adică din epoca lui Al Mamun. El s-a asigurat un timp de serviciile căpitanului Caviglia, dar caracterele lor s-au ciocnit; englezul scrupulos, atașat convențiilor și italianul esențial nealiniat trebuiră în curînd să se despartă.

Colonelul Vyse a consacrat lucrărilor sale în Egipt 10.000 lire sterline din averea sa personală, nu fără a oferi la British Museum rezultatele sale însemnate. Cufere pline de lucruri găsite foarte interesante au traversat mările. Dar cele mai interesante din toate au rămas pe loc. Vyse a descoperit patru camere situate sus în Marea piramidă, imediat deasupra celei a lui Davison. Aceasta nu s-a făcut fără dificultate, fără numeroase pericole. Săpînd un pasaj strîmt de jos în sus prin zidăria

groasă, muncitorii săi riscau aproape tot timpul să cadă de la o înălțime de treizeci de picioare. Camerele astfel apărute erau la fel de joase și de înguste ca și prima. La rîndul lor, au fost găsite goale și pline de praf.

Această descoperire și examinarea plafonului de piatră calcaroasă tăiată ascuțit, care acoperea camera din vîrf, au permis înțelegerea motivului pentru care fusese construit ansamblul celor cinci camere atît de joase. Era vorba de a păzi camera regelui de presiunea enormă exercitată asupra sa de toată masa de zidărie, care o domina. I se procura, în felul acesta, un fel de plapumă protectoare. Printre altele, această amenajare punea la adăpost camera regelui contra dărîmării masei pe podeaua sa, în cazul de necrezut, dar nu imposibil, cînd un cutremur ar răvăși piramidele. Cele cinci camere ar juca atunci rolul unui sistem admirabil de tampoane, suportînd șocul surpării consecutive fenomenului seismic și păzind astfel camera regelui de a fi strivită sub mormanul gigantic de pietre sfărîmăle. Suportînd victorioasă asaltul miilor de ani, piramida a dovedit perfecțiunea și geniul acestei concepții arhitecturale.

Printre descoperirile lui Vyse, destul de curioasă a fost aceea a primei - și unice - serii de hieroglife pe care le-a oferit vreodată piramida, după îndepărtarea îmbrăcăminteii sale exterioare, toată garnisită de inscripții. Aceste hieroglife nu erau altceva decît semnele imprimare de tăietorii de piatră pe suprafața brută a dalelor folosite la construcția celor cinci camere. Printre ele figurau cartușele sau scrierea pictată, de formă ovală, purtînd numele a trei suverani: Khufu, Khnem Khufu și Khnem. Ele nu erau înscrise, ci trasate în vopsea roșie, ca toate semnele zidarilor în Egiptul vechi.

Egiptologii nu au putut risca niciodată explicații raportate la Khnem; ei n-au adunat niciodată nimic referitor la un rege egiptean numit astfel. Dar ei știu foarte bine cine este Khufu; el nu este altul decît faraonul din a patra dinastie căruia grecii i-au tradus, neîndemînatic, numele în Cheops. Această descoperire a lui Vyse raporta definitiv lui Khufu apariția piramidei. Data fusese stabilită.

Totuși, niciodată mumia lui Khufu n-a fost descoperită, nicăieri în interiorul piramidei.

MINUNI OBȚINUTE PRIN HIPNOTISM

Ni se întîmplă cîteodată să întîlnim ceva la care ne așteptam cel mai puțin. În timpul sejurului meu în cartierul european din Cairo, am descoperit o altă manifestare a forțelor pe care le numim supranaturale, dar pe care nu le vom mai putea considera astfel în ziua în care știința va reuși să le explice fără dificultate.

Am făcut deci cunoștință cu un cuplu tînăr care locuia pe o stradă ce

ducea direct la cazarmele garnizoanei britanice. Cairo este un stup atât de cosmopolit că o singură casă adăpostește deseori reprezentanți de-ai unei jumătăți de duzină de naționalități. În cartierul cu pricina, elementul francez domină. Tînărul cuplu trăia în Egipt de cîțiva ani buni. Soțul se numea domnul Eduard Ades iar soția sa era cunoscută sub numele de doamna Marguerite. Soțul dispunea de o oarecare putere magnetică; ca subiect pentru experiențele sale, doamna Marguerite era calificată excepțional. Cîțiva ani de practică și de antrenamente îi ajutaseră să cîștige o oarecare competență în a demonstra ce posibilități extraordinare zac în adîncul spiritului și corpului omenesc. I-am pus la încercare sub mai multe aspecte; dacă multe din experiențele noastre n-au prezentat nimic răsunător dovedindu-se doar susceptibile de a interesa cercetătorii științifici, s-au produs totuși, două sau trei care au fost suficiente pentru a frapa cîte un spirit care era în secret atașat materialismului și care nu întrevăzuse niciodată asemenea posibilități.

Prima pe care o voi descrie a fost realizată în condiții verificate. Chiar atunci am cerut mărturia soției unui funcționar englez, domnă întrucîtva sceptică, și ea s-a văzut obligată să recunoască, că demonstrația părea perfect autentică și că nici o stratagemă din lume nu i-ar fi putut oferi cheia.

Eram așezați patru, în studioul mobilat modest de domnul Ades. El însuși, om frumos, în jur de 30 de ani, avea un păr des și ondulat, fruntea înaltă a unui intelectual, o privire sigură și penetrantă, nasul drept, de grec. Vorbirea sa era vie și animată ca a unui adevărat francez. Era chiar dotat cu o elocvență rar întîlnită, captînd conversația timp de ore întregi, fiecare cuvînt se avînta asupra celuilalt, în graba lor de a ieși de pe buze. Toată persoana sa degaja o impresie de energie și vigoare.

În ceea ce o privește, doamna Marguerite reunea în ea tot ce și-ar putea dori un bun subiect hipnotic. Era blîndă, sensibilă, calmă, rezervată și gînditoare. Mică de statură, cu o ușoară înclinație spre îngrășare, avea ochii destul de mari, cu o expresie tandră și visătoare. Mișcările sale erau lente, avînd ceva letargic în ele.

Era așezată pe un scaun cu spătar drept, cînd domnul Ades se așeză foarte aproape de ea pentru a începe demonstrația. Apăsă cu degetul mare drept între sprîncenele doamnei Marguerite și îl lăsă astfel cîteva minute, cercetîndu-i asiduu, în tot acest timp, fața. Nu mai făcu nimic în plus, nici încercări de pase cu mîna, nici alte practici de obicei inseparabile de tehnica hipnotizării.

Iată ce spuse rapid, în franceză: «Cînd începeam să o hipnotizez, foloseam o metodă complicată; trebuia să aștept un timp considerabil înainte ca ea să ajungă la primul grad al stării de transă. Dar acum, am lucrat atât de des împreună, că pot să renunț la toate celelalte preparative și să o hipnotizez aproape instantaneu. Priviți, iat-o hipnotizată»

Într-adevăr, subiectul se încordă, ochii săi erau închiși; părea că nu

mai avea conștiința a ceea ce o înconjura. Am cerut permisiunea să o examinez. Ridicîndu-l pleoapele, am constatat indiciile clasice ale insensibilității; pupilele se întorseseră în sus și rămăseseră în această poziție anormală. Aceasta dovedea științific că doamna Marguerite era intrată în transă hipnotică de primul grad.

Primele experiențe au fost simple. Domnul Ades a ordonat subiectului să se uite prin cameră: «Ce scenă oribilă! îi sugeră el. Uită-te cît de crud suferă această persoană! Cît e de trist că s-a putut întîmpla așa ceva, ce lucru îngrozitor!»

Doamna Marguerite se uită în extremitățile camerei și luă o expresie dezolată. Deja plîngea. Timp de un minut sau două pe obraji i se scurseră lacrimi din abundență.

Deodată, operatorul îi ordonă să vadă o adunare veselă în unghiul opus și să rîdă. Îi trebură numai cîteva secunde pentru ca tristețea să i se șteargă; subiectul începu să surîdă, apoi să rîdă din toată inima, foarte natural.

Apoi, a devenii rînd pe rînd, un copil de trei ani, un soldat, un om care și-a luxat genunchiul. De fiecare dată, ca răspundea perfect sugestiilor enunțate și părea că s-a identificat complet cu noul personaj.

Apoi, la invitația domnului Ades, i-am închis ermetic ochii cu ajutorul unor benzi gumate pe care le adusesem, ținîndu-le bine apăsate pe sprîncene, pleoape și obraji. De-acum, îi era imposibil să mai deschidă ochii. Dar, pentru a îmbunătăți condițiile experienței, am mai pus, în plus, o bandă groasă de catifea roșie, în jurul capului ei, la înălțimea ochilor. Dublă siguranță.

Domnul Ades mă rugă să-i suflu la ureche cîteva instrucțiuni pe care să le transmită subiectului. Astfel, îi murmurai operatorului: «Ridică-ți brațul drept», Se întoarse către doamna Marguerite, puse el însuși mîna dreaptă la cîteva centimetri de ea, apoi o ridică în aer. Rugă subiectul să facă același lucru.

Doamna Marguerite, cu ochii atît de ferecați, nu putea bănuî gestul care fusese făcut. Totuși, îl reproduse imediat, cu o perfectă exactitate.

Domnul Ades reveni la noi și ceru doamnei prezente acolo, să sugereze o altă mișcare. Ea îi spuse cu vocea scăzută: «Încrucișază-ți degetele celor două mîini». Se întoarse cu degetele încrucișate, către subiectul privat de vedere, care fără ezitare, îl imită.

Acum apărură experiența cea mai interesantă. Domnul Ades, atingînd fruntea subiectului și dîndu-i sugestia sa, îl aduse în al doilea grad de transă hipnotică. În această stare, puterile latente ale subconștientului manifestară o activitate impresionantă.

Îi ordonă să se așeze în fața biroului. Îl ascultă imediat. Ciudată figură, cu greaua banderolă acoperindu-i ochii!

Ne ceru să alegem la întîmplare un pasaj dintr-o carte oarecare. Luarăm o lucrare științifică în franceză, o deschiserăm din întîmplare la pagina 53, notarăm un anume paragraf și plasarăm cartea pe birou în

fața subiectului.

Doamna Marguerite luă creionul, în timp ce domnul Ades punea o foaie de hîrtie la îndemîna sa. Apoi spuse, cu o voce fermă:

«Acum, găsește în carte pasajul ales. Îl vei citi fără dificultate; apoi, ceea ce ai citit vei transcrie pe hîrtia care este lîngă tine. Începi!»

Hipnotizata își mișcă un minut creionul, îndreptîndu-și prin banderolă ochii către pagina imprimată. Apoi se puse pe scris, cu încetineală dar decis.

După ce scrise trei-patru cuvinte, reveni la carte, aplecîndu-și fața deasupra paginii, ca și cum, cu ochii deschiși, ar fi putut citi fiecare rînd. Eram foarte satisfăcuți de precauțiile noastre, care o împiedicau să o facă. Ea continuă astfel să citească și să scrie alternativ. Noi o observarăm, nu fără o emoție cu greu reprimată. Domnul Ades ne asigură că ea copia exact fiecare cuvînt din paragraf. El nu-i spunea nimic.

Îl rugai să ordone subiectului să sublinieze al doilea cuvînt din a doua linie și al treilea din linia următoare. Ordinul fu dat, și constatarăm că trăgea încet două linii.

În sfîrșit, se opri. Ne duserăm repede la birou și examinînd scrisul, îl compararăm cuvînt cu cuvînt, cu originalul imprimat. Acesta era:

În același timp, pericolul științific este, aici, mult mai puțin de partea statisticienilor prea zeloși decît a celor care sînt tentați să tragă concluzii după intuiția lor, asupra unui număr limitat...

Copia era surprinzător de exactă iar cele două cuvinte, corect subliniate. O singură eroare. Doamna Marguerite scrisese «statistici» în loc de «statisticieni». Greșeală curioasă, dar totuși explicabilă.

Ea nu termină paragraful. Experiența mi se păru suficientă pentru a dovedi capacitatea ei ciudată.

Altă experiență interesantă: să o faci să scrie exact același text, dar cu mîna stîngă. Ea nu era, bineînțeles, ambidextră, dar în starea hipnotică îndeplini această sarcină fără nici o dificultate.

Apoi, domnul Ades îi dictă o serie de numere pentru a le aduna, numere pe care i le indicasem în prealabil. Întîi, ea scrise primul număr dictat 103 în loc de 13.103; atunci reîncepu. În continuare, privată de vedere, ea reuși să efectueze două adunări exacte, plasînd fiecare cifră în coloana cerută și adunîndu-le fără greșeală.

Boutefais le danger scientifique
 et ces travaux m'ont du côté
 des statistiques trop jolis
 que de ^{gêner} de ceux qui
 tendent à conclure d'après leur
 intuition sur un nombre limité

4	15	15	7	7
	89	89		90
	0	0	90	
	13	13103	132	1312
	103	<u>13207</u>		<u>1409</u>
		13207		

CEEA CEA SCRIS DOAMNA MARGUERITE SUB HIPNOZĂ, AVÎND OCHII LEGAȚI

Experiența care urmă, arată imensele posibilități potențiale care se află în profunzul ființei noastre. Doamna pe care o adusesem, luă în mâinile ei mâinile subiectului și începu să-și concentreze toată gândirea asupra personalității soțului ei. După foarte puțin timp, doamna Marguerite îi descria caracterul, talentele, temperamentul și chiar aspectul psihic al acestui domn absent. Ceea ce fu și mai extraordinar, ea declară, că el era funcționar al guvernului.

«Perfect!» exclamă doamna, surprinsă că i se putuseră citi gândurile astfel.

Cu o altă ocazie, doamna Marguerite, în același grad de transă, riscă, la dorința ei proprie, să-mi sondeze viitorul. Rezultatele fură cât se poate de nesatisfăcătoare. M-am revoltat în sinea mea, atât de false mi se păruseră predicțiile sale; câteva luni mai apoi, faptele îmi dădură dreptate.

În schimb, ea reuși destul de bine să-mi definească caracterul, aspirațiile, ambițiile și scopurile pe care le urmăream. În consecință, e clar că, la fel ca peste tot, arta prezicătorului de duzină rămîne o practică dubioasă, chiar dacă se pot trasa direcțiile generale pe care urmează să le ia evenimentele ce apar în viața unei anumite persoane.

Ultima experiență. Subiectul a fost transpus în al treilea grad de hipnoză, cel mai profund. Anumite părți ale corpului devin atunci insensibile la durere iar operatorul, poate obține chiar controlul organelor ce funcționează involuntar.

Domnul Ades frecă palma mâinii stîngi a subiectului cu o bucată de lînă, apoi ne trecu un ac din mînă în mînă. Înfipse acest ac în palmă, traversînd-o, și ieși pe cealaltă față a palmei cîțiva milimetri. Doamna Marguerite nu lăsa să se întrevadă nici o urmă de suferință. Din contră, cum i se sugerase că printre noi se află un comediant care face năzdrăvăanii, ea începu să se agite veselă. Cîteva minute după, el retrăgea acul. Nu se vedea nici o urmă de sînge, nici pe pielea mîinii nici pe ac. Doar o imperceptibilă pată neagră indica pe unde trecuse.

L-am întrebat pe domnul Ades despre hipnotism.

Era un om cultivat, absolvent al unei universități; predase un timp psihologia la un colegiu. De aceea îi plăcea să i se spună «profesorul Eduard». O rămășiță de vanitate naturală și inofensivă. Eu mă adresam lui, în general, ținînd cont de acest titlu. Cînd i-am solicitat o explicație asupra experiențelor sale, mi-a întors o privire pătrunzătoare exclamînd:

«Domnule, voi fi franc cu dumneavoastră. În realitate, noi nu cunoaștem nimic despre forțele misterioase care produc fenomenul de hipnotism. Ceva ce noi nu înțelegem, este tehnica care poate produce aceste fenomene și condițiile de urmat pentru a putea obține succesul sau eșecul. Am descoperit că, în fiecare individ se găsește o anumită categorie de forțe pe care le numim magnetice și care la unii, printre care mă număr și eu, este dezvoltată, pînă la posibilitatea de a acționa asupra altor persoane, într-o manieră impresionantă, așa cum ați și fost martor. Ea cere, desigur, pentru a exersa, subiecți receptivi, a căror voință să cedeze după un minim de rezistență. Cînd am constatat propria-mi putere, am făcut astfel încît să o întăresc pînă am ajuns cum m-ați văzut dumneavoastră. Numai operînd constant cu doamna Marguerite am ajuns la rezultatele obținute în prezent. La început îmi trebuia mult timp pentru a o aduce în starea hipnotică. Doar eforturile și experiențele continue mi-au permis să reduc toată această durată la cîteva minute. Ce se întîmplă cînd se ajunge acolo? Ea devine un fel de somnambulă, astfel încît, chiar dacă s-ar trage cu pistolul, nu s-ar trezi din semi-transa sa. Doctorii Preyer și Berger, care au consacrat studii speciale pentru cazurile de somnambulism, au descoperit că aceste persoane, atît timp cît durează starea în care se află, pot vedea foarte bine cu pleoapele închise. De aici, rezultă posibilitatea unei dedublări a conștiinței și atunci, existența a ceea ce psihologii numesc subconștient este demonstrată. Experiențele noastre stabilesc că, subconștientul, foarte clarvăzător, nu este împiedicat de către limitele materiei. Este, deci, capabil să facă ceea ce în stare de conștiență, aceeași persoană ar crede că e imposibil. Aceasta arată că bănuiala noastră, în ceea ce privește limitele, nu este exactă și că sîntem susceptibili să facem mult mai multe

lucruri decît credem. Referitor la asemenea teorii restrictive, hipnotismul eliberează subiectul de ele».

«Prin ce teorie explicați dumneavoastră că doamna Marguerite citește o carte cu o banderolă legată ermetic la ochi?»

« Mă voi mărgini să afirm că noi nu îndrăznim să statuăm niște limite pentru subconștient și că în același timp, clarviziunea pare să fie una din facilitățile sale naturale. Cu alte cuvinte, subconștientul posedă propriile sale aptitudini, de a vedea, auzi și simți, fără ca organele de care depind, ochii, urechile, să funcționeze.»

Yoghinii din India mi-au dat despre acest fenomen o explicație într-o oarecare măsură analoagă celei lui Ades. Ei pretindeau că orice om posedă un „corp-suflet”, care comportă șapte centri nervoși, situați într-un punct vecin al sistemului cerebro-spinal sau al encefalului superior, fiecare din acești centri invizibili guvernînd în realitate sensurile noastre fizice. Primul, spun ei, localizat în regiunea sacrală guvernează mirosul; al doilea, gustul, se găsește în splină; al treilea, la nivelul buricului ține sub dependență simțul văzului, etc. Ceea ce rămîne în afara simțurilor noastre eterne, gîndeau ei, este de fapt preluat de „corpul-suflet”, agent intern a cărui cooperare este indispensabilă pentru funcționarea cu succes a tuturor simțurilor fizice ale omului. Aceste simțuri sînt doar niște instrumente; fără aportul „corpului-suflet” devin incapabile să-și îndeplinească funcțiile. Cu alte cuvinte, vederea, auzul, mirosul, sînt în primul rînd facultăți fizice. Yoghinii susțin că, prin controlul conștient al atenției, prin forța profunde concentrații, performanțele subiecților hipnotizați se pot realiza fără ajutorul operatorului.

Domnul Ades continuă: «Starea hipnotică sustrage atenția subiectului de la organele fizice, și chiar, de fapt, de la întreg corpul, subiectul fiind concentrat doar asupra subconștientului, a cărui facultăți misterioase intră în joc. Dar nu pot spune nimic mai mult. Sînt doar în măsură de a amenaja condițiile necesare, apoi să observ cum acționează aceste facultăți.»

«Am observat că nu faceți nici o pasă cu mîinile. Credeți că nu e indispensabil?»

«Cred, domnule, răspunde Ades cu energie, că aceste pase pot fi într-adevăr necesare anumitor operatori, dar în ceea ce mă privește, pot să mă lipsesc. Mă bizui în totalitate pe forța voinței mele și pe sugestiile pe care le formulez și le dau subiectului meu. Experiența acumulată, m-a convins că secretul hipnotismului rezidă în aceste două virtuți și în special, în sugestia făcută calm dar cu autoritate; cred că pasele magnetice sînt necesare doar celor care nu sînt atît de specializați pentru a se putea dispensa.» La Cairo, era în sejur pentru o parte a anului, omul care, pe bună dreptate este considerat cel mai faimos fakir al Egiptului modern; l-am numit pe ilustrul Tahra bei. Isprăvile sale au provocat multe controverse; multe erau vocile critice care încercau să trateze reputația sa în modul în care el însuși își trata corpul, cu lovituri de cuțit

sau de săgeată. Cu toate acestea, practicile sale au interesat un mare număr de distinși observatori; de cele mai multe ori, chiar i-a convins. Regele Fuad al Egiptului, regele Carol al României, regele Italiei, Victor-Emmanuel, între alții, au onorat invitațiile lui Tahra; seniorul Benito Mussolini l-a primit de câteva ori la palatul Chigi. În loc să se sustragă investigațiilor, fakirul are obiceiul să le caute. În ceea ce mă privește, văzînd mai multe dintre isprăvile sale, executate de o jumătate de duzină de necunoscuți, în diverse regiuni din India sau Africa, nu găsesc nici o dificultate în a le găsi posibile; chiar mai mult, cunoscînd omul, știu că el posedă efectiv capacitățile ce le revendică. Nu este decît un caz pe care refuz să îl admit, anume, atunci cînd, ca și acum de altfel, fakirul se diminuează prin discursuri de ocazie pentru a hrăni simplitatea populară, avidă de fantasmagorii. Poate, totuși, nu e chiar atît de blamant. «Lumea, îmi spunea el o dată, nu fără tristețe, în timp ce ne luam ceaiul, lumea m-a forțat să-mi comercializez aptitudinile, să apar ca un virtuoz, în timp ce eu vroiam să fac știință.»

Eu nu încetez să-l admir, ca fiind primul oriental care refuză să se învâluiească într-o țesătură de mister și de aluzii religioase deplasate. Adevărurile despre minunile fakirului pot prin el însuși să îndepărteze toate non-sensurile pe care tradiția le-a brodat. Despre realizările sale, el ia o atitudine de bun simț, rămînînd unic printre celelalte personaje, de mentalitate medievală, irațională, imobilă, misterioasă, numindu-i pe fakiri. Pe scurt, se forțează de a substitui superstiția cu știința.

Înainte de a putea interpreta exact practicile sale, e necesar să înțelegem omul în sine; cel mai bine ar fi, deci, să dau câteva date pe scurt. Voi reproduce exact ceea ce mi s-a narat. Dar să facem mai întii cunoștință cu el.

Vă imaginați poate fața suptă a unui ascet. În loc de aceasta, reprezentați-vă un om mic de statură, cu o alură distinsă; păr negru, pe pielea măslinie, figură calmă, gravă, cu barbă. Își acoperă cîteodată capul cu vâlul arăbesc, alteori se întimplă să-l înlocuiască eu pălăria de fetru europeană. Talia sa este cu puțin inferioară celei mijlocii. Poartă, unul după altul, cu egală ușurință, costumul arăbesc sau cîte un taior bine croit. Un interes excepțional se acordă ochilor săi superbi, cu o privire pătrunzătoare; atît de tare, albul irisului său se asortează armonios cu negrul de antracit al pupilelor sale. Se arată tot timpul amabil și blînd, atît de curtenitor cum cei mai buni egipteni au obiceiul să fie. Se exprimă cu atîta modestie și cu o voce atît de blajină, că auzind-o, nu s-ar crede că te afli în prezența unui om susceptibil să dispună de niște forțe ale naturii care se numără printre cele mai misterioase. El se arată stăpîn deplin pe el însuși, așa cum s-a observat întotdeauna la fakirii cu adevărat cultivați. Nu s-ar putea număra țigările pe care le fumează de-a lungul zilei.

«M-am născut, povestește el, în 1897, la Tanta, o mică așezare, activă, a deltei Nilului, unde se găsește mormîntul faimosului fakir

Sheikh Ayid Ahtnad el Badawi, care trăia în secolul al XIII-lea; acolo se vine în pelerinaj din toate regiunile Orientului. Mama a murit născându-mă. Tatăl meu se număra printre „Coptes”, creștinii Egiptului. El însuși cunoștea bine învățătura fakirilor; avea prieteni care-i împărtășeau tendințele. Am crescut deci, într-un mediu favorabil operei mele viitoare. Încă de tânăr, am fost inițiat în exercițiile și practicile tradiționale fakirilor; tatăl meu îmi fu unul din îndrumători. Niște tulburări în țară, în timpul copilăriei mele, ne obligară să o părăsim; tatăl meu, un instructor și cu mine, plecarăm în Turcia și ne stabilirăm la Constantinople. Acolo, am primit o educație modernă, am studiat medicina și am devenit doctor. Din punct de vedere psihologic, această formație mi-a fost extrem de utilă dându-mi posibilitatea să-mi supun propriile mele experiențe analizei științifice. Deschisei o clinică în Grecia și o condusei pentru puțin timp. Acolo am făcut, ceea ce după părerea mea, este cea mai minunată realizare pe care o poate face un fakir, și anume, resurecția. Consimții să fiu îngropat pentru cel puțin 28 ore; scufundat astfel în abisurile morții, ieșii, la sfârșitul intervalului de timp fixat, sănătos și... viu. Arhiepiscopul și alți demnitari creștini mi se opuseră; încercară să-mi împiedice experiența; vedeau în ea și în doctrinele pe care le oglindea o amenințare pentru religia lor. Dar autoritățile politice îmi luară apărarea declarând că orice doctor are dreptul să se îngroape, dacă are chef. Mai mult, cunoștințele mele științifice și doctoratul meu, mă ajutară să aplanez conflictul. Vizitai Bulgaria, Serbia și Italia. În ultima, mi-am supus experiențele savanților celor mai cunoscuți care acceptară să mă închidă într-un sicriu de plumb, unde corpul meu fu acoperit în întregime de nisip. Capacul se bătu în cuie, apoi, sicriul fu plonjat în fundul unei piscine, în spațiul ocupat de o școală de natație. Dar poliția interveni la capătul unei jumătăți de oră și opri demonstrația, care, natural, pînă atunci îmi ieșise. De acolo, mă dusei în Franța; aici mi se permise nu numai să refac aceeași experiență dar chiar să o și prelungesc. Rămăsei douăzeci și patru de ore într-un sicriu scufundat, cu corpul în stare de catalepsie, în timp ce poliția și alte persoane urmăreau cu atenție demonstrația pentru a preveni orice impostură, iată două fotografii luate atunci. Prima reprezintă introducerea în coșciug a corpului meu rigid, în transă; a doua a înregistrat ieșirea coșciugului meu din apă, unde sejurname douăzeci și patru de ore. Eram fericit că am putut întreprinde această experiență, pentru că, mulți au fost criticii care pretindeau că vor demasca pretinsa bravură a fakirilor indieni îngropați de vii, performanță descrisă chiar de dumneavoastră în cartea despre India. Ei susțineau că fakirii aranjau în prealabil dispunerea unui tub de aer, înfipt în pămînt, care le permitea să respire. Nimeni nu se îndoiește că aceasta poate veni din partea pseudo-fakirilor, care nu sînt decît niște scamatori și iluzioniști. De aceea eu alesesem elementul lichid; transparența nu lăsa să scape nimic observatorilor. Doctorii se interesară în special despre

această ispravă; puseră la îndoială prin toate mijloacele autenticitatea probei. Dar cum ea se baza pe legile naturii, nu aveam de ce să mă tem.

Dacă apreciez confortul existenței europene, nu rămân mai puțin atașat de țara mea. De aceea, m-am decis să-mi împart viața, în fiecare an, între Egipt și Europa. Îmi plac europenii și reciproc, sînt unii care mă apreciază și mă primesc cu plăcere. Regina Spaniei mi-a telegrafiat o dată să mă invite în țara ei; îmi trimise chiar și o escortă oficială care să mă aducă. În rest, nu mă laud prea tare cu isprăvile mele. Trecutul se derulează acum sub ochii mei ca un film surprinzător. Un adevărat fakir este deasupra a ceea ce seamănă o enitate sau un interes material. El duce o viață interioară, detașată de excesivele ambiții mondene. Îi cunoști pe fakirii Orientului; cred că trebuie să admiteți, deci, cazul meu ca fiind unic printre ei. Pentru că, ceilalți, înțelegînd prin ceilalți pe cei autentici nu se obolesc a vizita Europa; plus sînt prea mîndri pentru a se supune investigațiilor. Ei consideră inutil să-și expună performanțele, pe care voi, europenii, le considerați ca pe niște trucuri și căror cauze, de fapt, le ignorați total. Lucrul mult mai important, acești fakiri nu posedă, ca mine, vreuna din limbile voastre - eu știu italienește și franțuzește. Din cîte știu, nici unul nu a urmat vreo facultate de medicină sau de știință, nu a apreciat la adevărata valoare educația modernă. Din contră, în general o disprețuiesc și nu-i găsesc decît impedimente; chiar dumneavoastră ați remarcat. E de la sine înțeles că nu le dau dreptate.»

Am adunat cîțiva doctori și alți oameni de diverse profesii, cărora le trezisem interesul pentru aceste lucruri insolite. Împreună, avurăm privilegiul să observăm o serie întregă de demonstrații stupefiante, chiar sălbatice, realizate de Tahra bei cu o ușurință și rapiditate de neconceput:

Fakirul își părăsise costumul european; el purta o togă lungă de pînză albă. În jurul capului, un voal arăbesc fixat cu un dublu cordon albastru de aur. O stea cu cinci brațe, gravată, legată de un lanț i se odihnea pe piept; era emblema ordinului a cărui inițiere o primise. O centură de aur îi înconjură talia. Își ținea brațele încrucișate. Pe parchetul sălii erau plasate diverse obiecte care constituiau materialul folosit în experiențe: o masă încărcată cu cuțite, ace de pălărie, pumnale, bețe de frigărui și cioburi de sticlă; o altă masă pe care era o planșă plină de cuie ascuțite; un bloc greu de piatră, un cîntar, un ciocan mare; o găină albă și un iepure gri, amîndouă legate și ținute într-un coș; două lame neșlefuite, lucitoare; două capre de susținere, un cufăr lung, un altul mai lung și mai lat, un morman de nisip roșu și două cazmale; cîteva prosoape, bumbac și alte cîteva nimicuri. O tavă de tămîie ardea, umplînd camera cu un parfum dulce. Doi tineri asistenți erau gata să-l ajute pe fakir. El însuși înaintă, dar rămase complet tăcut. Avea aerul unui om foarte distins în lumina discretă a becurilor electrice.

Făcurăm un atent examen al tuturor obiectelor, ca să ne convingem că nimic nu era trucat, chiar dacă nu ne-ar fi trecut prin cap așa ceva.

Fakirul își atinse ceafa cu degetele, strânse tare pielea de acolo într-un anumit punct. Cu cealaltă mână își apăsă templele. Apoi păru că trage dintr-o dată aer pe gură; ca urmare mărul lui Adam se mișcă o clipă. Vreme de aproape un minut, ochii i se închiseră și se aduse în transă; în același timp, aruncă un țipăt subit, particular. Transa lui, deveni totală catalepsie; era într-atît de rigid încît ar fi căzut ca un cadavru dacă ajutoarele nu l-ar fi prins în brațe. Corpul său era acum țeapăn ca o scîndură.

Pentru prima experiență, fu dezbrăcat pînă la talie. Unul din asistenți, fixă cele două lame pe capre, astfel încît Tahra bei stătea cu umerii pe o lamă și cu gleznela pe cealaltă. Aici un doctor îi notă pulsul; fu surprins să înregistreze un număr normal: 130.

Se cîntări blocul de piatră: 90 kg. Era un cub din granit solid și zgrunțuros. Ajutoarele plasară greutatea pe pieptul gol al lui Tahra bei, apoi, unul din ei, luînd ciocanul de fier, începu să lovească neîncetat blocul de piatră. Corpul fakirului rămase în continuare întins, la fel de rigid ca și fierul; nu cedă nici un milimetru la această îngrozitoare presiune. Pînă la urmă, piatra se rupse în două bucăți ce căzură zgomotos pe sol. Cei doi asistenți ridicară corpul pe picioare, susținîndu-l. Aparent, nu avea habar de ce se întîmplase, nu arăta nici o suferință. Doctorii îl examinară cu interes; constatară că lamele nu lăsaseră nici o urmă pe piele. Doar puțin, blocul de granit îi lăsase o urmă roșie pe abdomen. Efectul produs asupra lui era același și dacă s-ar fi culcat pe un covor de flori. Această demonstrație îmi aducea aminte de ceea ce făceau niște yoghini inferiori din Benares, pe care îi văzusem așezîndu-se pe cuie înroșite, spectacol de la care plecasem dezgustat mai degrabă decît edificat.

Fakirul fu apoi plasat pe planșa de lemn garnisită de cuie lungi, ale căror vîrfuri se proiectau spre cer. Un asistent se cățără pe el, ținîndu-i un picior pe torace și celălalt pe abdomen. Examinat apoi de doctori, nu lăsă nici un indiciu despre cuie. Pulsul de această dată era 132. Îl repuseră pe picioare.

Îl văzurăm tremurîndu-și pleoapele. Încet, ochii i se deschiseră. Cîteva secunde după, pupilele se treziră. Semăna cu cineva care tocmai iese dintr-un vis în care se afundase profund. Timp de aproape o jumătate de oră, ochii săi păstrară o privire fixă, ca a unui nebun. Încet, încet fakirul revenea la viață. Făcu un efort violent pentru a inhala aer, deschizînd gura pînă ce îi văzurăm limba întoarsă pînă în gît. După aspirație, își introduse degetul în gură pentru a-și repune limba în poziție normală.

Atunci fu eliberat complet de starea cataleptică în care se avîntase atît de rapid.

După un repaus de vreo două minute, se supuse altor încercări, pentru a stabili în ce măsură carnea sa era într-adevăr insensibilă sau nu, la durere.

Ceru doctorilor să-i străpungă obrazul cu un ac de pălărie. Unul din ei se execută prompt, traversînd fiecare obraz cu cîte un ac, astfel încît, extremitățile îi ieșiră prin gură. Doctorii știu, că există anumite intervale între doi mușchi sau doi nervi, pe unde pielea poate fi străpunsă fără stricăciuni. Astfel, se avu grijă, să se aleagă, pe fața fakirului punctele unde pericolul era real. Apoi, i se înfipse în obraji bețele de frigărui. Tahra bei, perfect treaz, știa foarte bine ce i se întîmplă, dar părea că nu resimte nici o senzație dureroasă.

Ceea ce urmă fu și mai impresionant. Fakirul autoriză un alt doctor să-i plonjeze un pumnal gros în gît, în fața laringelui, vîrfu reapărînd după ce arma traversase cîteva milimetrii din carne. Cîteva doctori, de natură sceptici și pe bună dreptate, începură să-i observe pupilele cu atenție, pentru a nota dacă se contractă sau se dilată. Acest examen permitea să se depisteze prezența vreunui drog, dacă subiectul luase în prealabil pentru a se insensibiliza. Dar, ochii apărură ca fiind perfect normali. Armele odată retrase, nici o picătură de sînge nu pătă pielea. Cîteva doctori fură atît de surprinși încît insistară să taie fața fakirului cu cioburi de sticlă și să-i străpungă gîtul cu tot felul de ace. Același rezultat; nu apăru nici măcar o pată de sînge. Cîteva săgeți și ace de pâr în umeri și piept nu produsură, de asemenea, nici un efect.

Pentru a ne arăta că posedă și o altă facultate misterioasă, fakirul își înfipse în piept un cuțit de tăiat carne imens; și-l retrase fără ca rana să-i sîngereze. Un doctor își exprimă dorința de a vedea sînge curgînd, pentru a fi sigur că Tahra bei era într-adevăr rănit. Imediat, acesta făcu să-i țîșnească sîngele, pînă ce tot toracele îi fu inundat. Spectacol mai degrabă hidos. Doctorul odată satisfăcut, egipteanul își opri torentul de sînge, ceea ce ului toată adunarea. Zece minute mai tîrziu, rana era practic vindecată.

Unul dintre noi, luînd o torță arzîndă, o trecu de-a lungul piciorului stîng al fakirului, pînă către mijlocul pulpei. Auzirăm pielea sfîrîind ușor sub efectul căldurii, dar fața îi rămînea imobilă, senină, impasibilă.

Un alt doctor, încă neconvins, bănuia că Tahra bei luase în secret un drog puternic; astfel, în timpul încercării cu focul îi examină bătăile inimii. Rezultat negativ. În cazul că subiectul ar fi suferit cea mai mică durere, fără a o lăsa să se întrevadă sau chiar stăpînindu-și-o printr-o voință prodigioasă, inima l-ar fi trădat printr-un ritm foarte accelerat, fața i-ar fi pălit și încă alte semne i-ar fi marcat această suferință secretă.

Alte experiențe, constară din înțepături cu niște săgeți lungi, în carnea de deasupra inimii și în străpungerea brațelor dintr-o parte în alta.

Apoi, animalele fură cele asupra cărora își demonstrează puterea, întîlnită cîteodată și la yoghinii indieni. Adusesem un iepure și o găină, la cererea lui Tahra bei; îi pusesem într-un coș pe una din mese. Își îndreptă acum privirea asupra lor.

Luă iepurele și îi aduse labele din spate în jurul gâtului. Animalul încercă de două-trei ori să-i reziste, dar fakirul îi făcu câteva pase cu mâna pe deasupra capului. Fu suficient pentru ca iepurele să se întindă pe spate și rămase imobil ca un mort. Ochii îi rămăseseră larg deschiși; remarcăm că, în pofida rigidității corpului, pupilele se mișcau din când în când, dovedind astfel că animalul era treaz, chiar neputicios fiind. Pentru a fi siguri, unul dintre noi se apropie și îi atinse ochii eu degetul; imediat ochii se închiseră, apoi se redeschiseră. Deci animalul era pe de-a întregul conștient, chiar dacă nu-și putea exercita voința.

Tahra bei îl lovi ușor pe gât. Iepurele scoase un țipăt, sări, se repuse în picioare și începu să alerge vesel în jurul mesei. Sănătos, voinic, nu resimțea nimic de pe urma penibilei experiențe al cărui subiect fusese.

Găina fu supusă aceluiași tratament, dovedind aceeași supunere ca și iepurele. Tahra bei putea să-i impună orice poziție îi trecea prin cap și să i-o mențină oricât voia. Ne informă apoi că, din acel moment, corpul său nu mai era insensibil la suferință, acest prerogativ neputînd dura mai mult de 20-25 minute după intrarea în transă. Cu alte cuvinte, redevenise un om perfect normal.

«Dacă mă loviți acum, la întîmplare, cu un cuțit, e sigur că voi urla de durere» afirmă el.

Ca ultimă experiență, avu loc cea mai remarcabilă performanță din acea seară; fu îngropat de viu. Condițiile, verificate de noi, fură mai presus de orice bănuială de escrocherie.

Tahra bei dori ca noi să fixăm dinainte ora și minutul cînd să iasă din transa în care urma să intre. Ne rugă deci să-l ținem îngropat o oră și jumătate, ca și cînd ar fi vrut să evite să se trezească cu cinci minute mai tîrziu.

Fu adus coșciugul în mijlocul camerei, după care examinarăm solul. Era pardoseală, acoperită cu mozaic, ca mai peste tot în Egipt; deasupra, nimic altceva decît plafonul altei camere, căci ne găseam într-unul din aglomerările de imobile ale cartierului european din Cairo. Recunoscurăm că nu se putea ascunde nici o trapă pe acolo. Pentru a îndepărta ultimile dubii, puserăm pe pardoseală un covor simplu și pe covor coșciugul.

Tahra bei procedă conform obiceiului pentru a se pune în starea de auto-catalepsie. Strînse degetele pe arterele de pe ceafă și pe centrii nervoși de la tîmple. Își întoarse limba în gît și brusc, aspiră aer. În câteva minute rezultatul era perfect. Respirația i se opri, fluxul sanguin la fel, tot corpul i se înțepeni. Căzu pe spate, în brațele ajutoarelor sale, iar doctorii care îl examinaseră, certificară că nu constataseră nici bătăi ale inimii, nici respirație.

Asistenții săi îi umplură atunci urechile, nările și gura cu bumbac. Corpul rigid, ca o statuie, fu culcat în sicriu. Era greu de spus cu ce Tahra bei era diferit de orice alt cadavru așezat în coșciug. Această față cenușie, acest „mort viu” nu dădea nici cel mai mic semn de viață.

Luîndu-și casmalele, asistenții umpură în scurt timp sicriul eu nisip fin roșu, astfel încît corpul dispăru în întregime. Apoi îi puseră capacul, care fu bătut în cuie.

Odată terminat, asistenții aduseră și cufărul mai mare și-l așezară pe pămînt, lîngă sicriu. Ridicîndu-i capacul, depuseră coșciugul și apoi umplură restul cu nisip, pînă acesta nu se mai văzu.

Ne instalarăm pentru o veghe de o oră și jumătate, în timp ce Tahra bei stătea, imobil, în pseudo-sicriul său cu nisip.

Controlaserăm, examinaserăm foarte atent toate elementele straniei performanțe, materialul și operațiunile. Dacă fakirul va supraviețui unei asemenea încercări, vom fi forțați să ne închinăm în fața capacităților sale extraordinare. Timpul fixat se scurse. Fideli promisiunii noastre, puserăm să se scoată nisipul, să se extragă coșciugul și să i se deschidă capacul. Fakirul apăru, în continuare întins, țeapăn ca un cadavru, cu pielea de culoare gri-pămîntiu, care caracterizează morții.

Aparent, era imposibil să mai fie în viață. Rigiditatea persista; fu plasat pe un scaun.

După cîteva minute, își făcură apariția primele semne de revenire la viață. Pleoapele începură să tremure; apoi se manifestă ritmul unei respirații ușoare; treptat, întregul corp se reanimă.

Nu trecură mai mult de douăsprezece minute pînă ce Tahra bei redeveni el însuși; stătea acolo așezat, întreținîndu-se cu noi despre strania sa experiență.

«Dormeam atît de profund, ne spuse el, că nu știu nimic din ce mi-ați făcut. Îmi aduc doar aminte, că am închis ochii în această cameră și că, prin misteriosul proces de post-sugestie, m-am trezit exact la momentul pe care mi l-am propus.»

Astfel, luă sfîrșit seara aceasta memorabilă, petrecută în compania unui omuleț stupefiant, capabil să facă un miracol dintr-o clipire.

Am plecat cu sentimentul că materialismul, deja nesigur, nu mai poate avea viitor; îmi părea că secolul nostru îi va aduce lovitura de grație. El nu a contribuit niciodată la explicarea misterului despre spirit.

Anumiți savanți pesimiști au prezis că pămîntul va sfîrși sub forma unei planete de gheață, rotindu-se într-o imensitate vidă. Se poate. Dar sfîrșitul omului nu poate fi chiar așa de exasperant. De ce? Pentru că omul e mai mult decît un corp.

RITUL SECRET AL TEMPLELOR EGIPTENE

Răspunsul pe care îl căutam explicînd misterul asasinării legendare a lui Osiris, l-am primit în sfîrșit, după ce am urcat pe Nil și am început să studiez marele templu, cel mai bine conservat din Egipt, acela al zeiței Hathor, la Denderah; supraviețuirea sa se datorează nisipului moale și

cald care l-a acoperit complet mai mult de o mie de ani. În partea de nord, am urcat o scară extrem de îngustă și stricată. În drum, m-am oprit ici și colo pentru a examina la lumina torței scenele sculptate care îmbrăcau pereții pe parcursul acestor trepte. Ele reprezentau procesiunea rituală de cea mai mare importanță a templului de la Denderah, aceea a anului nou, care înainta, faraonul însuși deschizând marșul. Preoți, hierofanți deținători de mistere, purtători de steaguri, defilau astfel pe pereți, cum au făcut-o fiind în viață, de jos, pînă în capătul aceleiași scări. Împreună cu ei, am ajuns și eu din întuneric în plin soare strălucitor și printre pietrele uriașe de pe acoperiș, la un mic templu care se ridica, singuratic, într-un colț al acestui acoperiș în terase. El era sprijinit de coloane pe care vedeai capul lui Hathor.

Am intrat acolo și am recunoscut un sanctuar unde misterele lui Osiris au fost celebrate pînă în epoca Ptolomeilor. Pe suprafața pereților, reliefuri sculptate îl arătau pe Osiris întins pe un pat, înconjurat de asistenți și de focuri de tămîie. Hieroglife și picturi gravau toată istoria morții și învierii lui Osiris; inscripții reproduceau textul rugăciunilor corespunzătoare orei douăsprezece noaptea.

M-am așezat pe podeaua care făcea parte din acoperișul templului mare și am încercat să meditez asupra vechii legende. Sondînd asiduu și profund, s-a făcut lumină în mintea mea, adevărul compunîndu-se din fragmentele dispartate, care în cursul secolelor îmbrăcaseră forma unor povești fantastice: Osiris îmbucătățit și apoi refăcut bucată cu bucată.

De unde mi-a venit cheia enigmei? Dintr-o reminiscență bruscă; m-am revăzut în camera regelui, în inima Marii piramide, înconjurat de tenebre, avînd viziunea a doi preoți, dintre care unul aducîndu-mi corpul în transă, mi-a condus spiritul la conștiința clară. Practic, corpul meu adormit era atunci în comă; viața se menținea doar printr-o respirație total inconștientă; adevăratul element vital se eliberase. Eram un om mort, din care sunetul părăsise corpul. Dar experiența odată terminată, m-am reîncarnat și aparența morții s-a șters. Aceasta nu este oare o adevărată înviere, reîntoarcerea la existența terestră după ce ai aruncat o privire în cealaltă? Nu este o existență conștientă dincolo?

M-am ridicat și am examinat din nou picturile de pe pereți pentru confirmarea iluminării primite. Osiris zăcea, întins, aparent mort; ai fi spus că este un cadavru îmbălsămat și introdus într-o mumie. Totuși, toate detaliile indicau pregătirea unei ceremonii destinate unui om viu: corpul în transă al candidatului, preoții de serviciu, cădelnițele pentru ușurarea transei.

Astfel se explicau și rugăciunile de recitat noaptea. Deoarece aceste inițieri aveau loc întotdeauna la căderea întunericului. Candidatul era adus în transă pe o durată variabilă; cu cît era mai înalt gradul său de inițiere, cu atît mai profundă și mai lungă transa. Preoții îl vegheau pe parcursul orelor din noapte ale transei.

Aceasta era piesa regizată în ritualurile misterelor din timpuri

imemorabile. Și semnificația sa? Uciderea lui Osiris se identifica cu uciderea aparentă a fiecărui candidat la misterele sale, adică la uniunea spirituală cu Osiris, fondatorul lor.

Structura arhitecturală a celor mai vechi temple se baza întotdeauna pe un plan dublu; fiecare din sanctuarele sale conținea două părți, una pentru religia obișnuită și una pentru misterele ascunse. Acest ultim spațiu era complet rezervat, amenajat separat în sanctuar.

Prin mijloace hipnotice, conținând puternice fumegații, pase mesmetice în lungul corpului asociate cu utilizarea unei baghete magice, candidatul era cufundat într-o stare de transă semănând cu moartea, lipsindu-i orice simptom de viață. Corpul rămânea inert dar sufletul continua totuși să-l întâlnească printr-un fir magic vizibil clarvăzătorului inițiator; astfel, cu toată suspendarea completă a existenței animate, funcțiile vitale se mențineau. Toată semnificația și intenția acestei inițieri constau în instruirea candidatului asupra faptului că „nu există moarte”. Aceasta i se insufla în modul cel mai clar și practic posibil, făcându-l să experimenteze asupra procesului obiectiv al morții, făcându-l să intre misterios într-o altă lume. Transa era atât de profundă încât candidatul era așezat într-o ladă-mumie împodobită cu picturi și inscripții, al cărei capac era încuiat și sigilat. În toate privințele era condamnat la moarte!

Dar, odată împlinită durata fixată pentru transă se deschidea lada și prin metode adecvate se opera trezirea. Astfel, rămășițele detașate simbolic din corpul lui Osiris își reluau locul și el revenea la viață. Această înviere fictivă nu era altceva decât învierea reală a candidatului la misterele lui Osiris!

Capela în care mă aflam fusese odinioară teatrul a mai mult decât o singură astfel de «asasinare» și de «înviere». Ea era, pe atunci, mobilată cu un pat și cu tot materialul necesar pentru inițiere. După ce candidatul trecuse prin starea de transă și era gata pentru a fi trezit, era transportat într-un colț unde, primele raze ale soarelui care răsărea, cădeau drept pe fața sa, încă adormită.

S-a stabilit că în cele mai vechi timpuri, mulți preoți egipteni de rang superior și titularii înaltei preoții erau versați în cunoașterea misterelor hipnotice și magnetice putând să-i facă pe subiecții din experiențele lor să cadă într-o stare cataleptică profundă, asemănătoare morții. Marii preoți puteau să facă mai mult chiar decât hipnotizorii moderni, căci *ei știau cum să mențină la un candidat spiritul treaz, în timp ce corpul era în transă, făcându-l să realizeze o serie de experiențe mai mult decât normale, de care își amintea odată revenit la starea de conștiință ordinară. În felul acesta ei puteau să-i imprime o înțelegere a naturii sufletului omenesc și, obligându-i sufletul să iasă din corp temporar, să îl facă să perceapă existența unei alte lumi, așa zisa lume a spiritului, despre care picturile de pe lada-mumie prezentau simboluri semnificative. Astfel, egiptenii gravau pe capacele sarcofagelor, desenau și colorau pe sicriile mumiilor sau plasau pe vinițele ce ilustrau cărțile*

sfinte, un curios omuleț-pasăre, zburînd de la mumie sau stînd pe ea. Era o pasăre cu cap și brațe de om; o reprezentau uneori întinzîndu-se pînă la nasul mumiei, ținînd cu o mînă un vâl umflat, imaginea suflului și cu alta o cruce răsucită, imaginea vieții. Fie că le găsești acolo sau înscrise pe rulouri de pergament, fie gravate pe granit, simbolismul acestor hieroglife stranii ne ilustrează întotdeauna aceeași doctrină a existenței unei lumi spirituale. *Cartea morților*, vorbind de morți, se referă de fapt la morții-vii, intrați în transă atît de profund, ca în moarte, corpul imobil și țeapăn, sufletul plecat în altă lume. Ea se referă la inițiere. Într-un mod misterios, această altă lume, pătrunde în lumea noastră și aceste spirite pot fi foarte aproape de noi, muritorii. Nimic nu se pierde în natură, este o axiomă științifică; cînd un om dispăre din această lume, lăsînd în urma lui un corp inert și insensibil, se poate prea bine să reapară în eter, invizibil pentru noi, vizibil pentru ființele eterate.

Cu toate că acest proces de inițiere prezenta toate caracteristicile exterioare ale hipnotismului modern, el depășea cu mult metodele experimentatorilor noștri, care ating subconștientul dar nu pot să-i facă pe subiecții lor conștienți de planuri de existență mai profunde.

În credința populară, Osiris era un personaj care suferise martiriul și moartea, apoi se sculase din mormînt. Numele său a devenit pentru popor sinonimul chiar al supraviețuirii; cîștigul imortalității a dat fiecăruia speranța aceluiași cîștig după moarte.

Se credea în mod curent în imortalitatea sufletului și într-o viață dincolo de mormînt. Se credea, de asemenea, că în timpul trecerii la această viață nouă, zeii judecau sufletul și stabileau numărul de acțiuni bune și rele din trecut. Cei răi primeau o pedeapsă dreaptă; cei buni intrau în împărăția celor fericiți, uniți cu Osiris. Aceste noțiuni conveneau destul de bine maselor; ele aduceau spiritelor necultivate tot atîtea perspective pe cît puteau să le conceapă convenabil. Nu le bănuiai astfel de filozofări profunde sau de explicații psihologice subtile. Toate aceste mituri, legende și fabule populare trebuiau înțelese în parte simbolic, în parte istoric, conținînd o semnificație rațională și un adevăr interior singur real. Pentru a menține vie această învățătură, clerul templelor nu folosea numai ritualul său, ci dădea în public, la anumite date, reprezentații dramatice, simbolice, expunînd poporului istoria lui Osiris. Un foarte mic număr de astfel de întruniri se încadra în categoria misterelor. Dacă prin acest cuvînt avem în vedere versiunea populară ușor de înțeles ca în jocul misterului la vechii greci sau ca în taina patimilor în evul mediu și mai tîrziu, și chiar în drama lui Hristos care se reprezintă la Oberammergau, în Bavaria. Dar adevăratele mistere nu trebuie confundate cu acestea; niciodată îndeplinite public; ele erau altceva și mult mai mult decît niște piese de teatru. Ședințele publice erau simbolice și sacre, dar nu revelau auditorului nici un secret. Deci nu trebuie să asimilăm vechile spectacole populare ale morții și învierii lui Osiris cu misterele intime. Ceremoniile populare, devoțiunile

personale și reprezentațiile publice erau destinate maselor, cărora li se potriveau admirabil. Dar, o doctrină mai filozofică și practicile secrete se adresau intelectualilor. Egiptenii instruiți și cultivați spiritual, nobilimea, cei de sus, nu le ignorau; dacă aveau o înclinare în acest sens, încercau să se inițieze.

Templele conțineau clădiri particulare și izolate pentru mistere, pe care le celebrau numai câțiva preoți aleși, puțini la număr, care erau numiți hierofanți. Aceste rituri secrete se îndeplineau separat și în afara ceremoniilor cotidiene de adorare a zeilor. Chiar egiptenii numeau aceste rituri speciale «mistere». Diverși inițiați au făcut aluzie la caracterul mai mult decît normal al marilor mistere cu care dramele rituale aveau puține afinități. De exemplu, unul dintre acești inițiați declara că «mulțumită misterelor, moartea nu este un rău, ci un bine, pentru muritori». Aceasta nu putea să însemne decît un lucru: lui însuși i se întîmplase să devină un cadavru și cîștigase din această experiență un mare profit. Textele hieroglifice vorbesc despre un astfel de om ca fiind «născut a doua oară» și ca fiindu-i permis să-și adauge la nume, cuvintele «cel care și-a reînnoit viața»; din anumite inscripții mortuare arheologii mai descoperă încă această frază, descriind starea de spirit a defunctului.

Care erau cele mai mari secrete pe care le învățau candidații ce reușeau la inițierea în mistere?

Aceasta depindea de gradul pe care îl atingeau, dar, în mare, experiențele lor se pot condensa în două rezultate care sînt miezul revelațiilor obținute astfel de ei.

La primele grade, candidații erau familiarizați cu sufletul omenesc, reprezentat în sistemul de hieroglife de un omuleț-pasăre; ei rezolvau misterul morții. Ei învățau că, dispărînd dintr-o stare a existenței, reapăreau în alta; că moartea afectează corpul de carne dar nu distruge spiritul, eul. Ei învățau de asemenea că sufletul nu numai că supraviețuiește distrugerii învelișului muritor, dar el și progresează către cele mai înalte sfere.

La gradele superioare, ei făceau cunoștință cu sufletul divin; erau puși în comuniune personală cu Creatorul; se găseau față în față cu Divinul. Primeau explicația exactă a căderii omului, decăzut din starea sa spirituală primitivă. Învățau istoria intimă a Atlantidei, istorie atît de strîs legată de cea a căderii. Apoi erau ridicați de la o sferă la alta, pînă ajungeau la cea mai înaltă conștiință spirituală de care se bucurase omul la origine. Astfel, continuîndu-și pelerinajul în timp, ei culegeau comorile eternității.

Ajuns la acest punct al impresiilor și relatărilor de călătorie, nu este în afara subiectului, de a insera cîteva descrieri ale diverselor instituții renumite în vechile mistere, împrumutîndu-le de la un om care a trăit într-o epocă clasică și a fost el însuși inițiat, ajungînd cel puțin la primele grade. Angajat prin jurămînt să nu reveleze în amănunt ceea ce a

experimentat, el n-a putut da decît explicații generale și aluzii puțin conturate. Această relatare este totuși textul cel mai complet pe care îl cunoaștem de la un inițiat. Îl datorăm lui Apulee, inițiat în primele grade ale misterelor lui Isis, autorul unei autobiografii «Lucius»; acest personaj este văzut acolo bătînd la poarta templului, în graba sa de a cîștiga cunoașterea secretă.

Misterele egiptene au fost multă vreme ținute la adăpost de străini. Abia într-o epocă mult mai tîrzie, un mic număr dintre ei au fost admiși și inițiați. Aceștia aproape întotdeauna și-au ținut cuvîntul dat, de a păstra secretul. Regulile de admitere erau stricte și severe.

«O zi după alta, scria Apulee, dorința mea de a fi admis la mistere creștea; mergeam să-l caut pe marele preot, fără încetare, implorîndu-l să consimtă pe loc să mă inițieze măcar în secretele nopții. Dar el, caracter de neclitit, renumit prin respectrea riguroasă a legilor stricte ale credinței, respingea cererile mele prin cuvinte bune și blînde precum părinții îndepărtează dorințele premature ale copiilor lor; el calma marea tulburare a spiritului meu evocînd speranța consolatoare a unei fericiri mai mari. Căci, spunea el, ziua inițierii este determinată pentru fiecare om prin ordinul zeiței iar preotul destinat serviciului ei este și el ales după voința sa. El m-a invitat să aștept, ca ceilalți, toate aceste ordine, cu o răbdare pioasă, avertizîndu-mă că era de datoria mea să reprim cu hotărîre ardoarea excesivă și impetuoșitatea, să evit aceste două păcate și să nu mă arăt nici cu întîrziere la apel, nici cu nerăbdare, atîta timp cît n-am fost invitat. Căci porțile infernului și puterea vieții sînt în mîinile zeiței și însuși actul de consacrare este privit ca o moarte voluntară, ca punînd viața în pericol, cu atît mai mult cu cît zeița preferă pe cei a căror viață se apleacă spre sfîrșit și care sînt în pragul nopții; acestora, puternicele mistere ale zeiței le pot fi încredințate în siguranță. Acestor oameni, zeița, prin voința sa, le asigură o nouă naștere; care îi plasează la punctul de plecare într-o nouă etapă de viață. Astfel, și tu, trebuie să aștepți ordinul cerului.

Ori, bunăvoința mării zeițe nu mi-a înșelat mult așteptarea, neimpunîndu-mi tortura unei lungi amînări. În obscuritatea nopții, ordinele sale de loc obscure, m-au avertizat clar că ziua dorită, cînd va împlini rugăciunile mele atît de arzătoare, sosise. Prin dojenirile sale și alte metode la fel de binevoitoare, zeița supremă aducea în spiritul meu fericirea, astfel încît, înainte chiar de ivirea zorilor, alungasem somnul și mă îndreptam grăbit spre locuința preotului. L-am găsit, cînd tocmai ieșea din camera de culcare și l-am salutat. Eram hotărît să-i cer mai impetuos decît înainte să fiu inițiat în slujba misterelor, ca pe un lucru care acum mi se cuvenea. Dar, îndată ce m-a văzut, mi-a luat-o înainte și mi-a spus: *Lucius, preafericitule, fii binecuvîntat, tu, pe care zeița augustă binevoiește să te favorizeze cu bunătatea sa! Ziua îndelung solicitată prin rugăciunile tale constante a sosit; din ordinul divin al zeiței cu multe nume, tu trebuie să fii admis prin intermediul meu la secretele cele*

mai sacre ale misterelor.

Atunci, luîndu-mă cu mîna sa dreaptă de mîna mea, minunatul bătrîn m-a condus chiar la porțile marelui altar. După ce a celebrat solemn ritul deschiderii grilajului și a oferit sacrificiul de dimineață, a luat din locurile ascunse ale altarului anumite cărți, ale căror titluri erau scrise cu litere nedescifrabile. S-a întors atunci către templu și fiind încă semiîntuneric, m-a așezat chiar la picioarele zeiței. După ce mi-a încredințat anumite secrete, lucruri prea sacre ca să le pot dezvălui, mi-a indicat public, în fața tuturor celor prezenți să mă rețin timp de zece zile consecutive de la plăcerile mîncării, să mănînc atît cît să pot supraviețui și să nu beau vin.

Am păzit toate aceste indicații cu o grijă pioasă. A sosit în sfîrșit ziua consacrării mele zeiței. Soarele cobora la apus, seara se apropia, cînd iată, din toate părțile, m-au înconjurat mulțimi de sfinți inițiați, fiecare din ei, onorîndu-mă cu un cadou, după un vechi obicei.

Apoi, după ce au fost scoși afară toți neinițiații, am fost îmbrăcat cu un veșmînt de lînă, pe care nu-l mai purtase nimeni vreodată și preotul m-a luat de mînă să mă conducă în centrul sanctuarului.

Poate, cititorule entuziast, arzi de curiozitate să știi ce s-a făcut și ce s-a spus în acel moment. Ți-aș povesti dacă aș avea dreptul legal și dacă ar fi legitim să cunoști. Dar limba și urechile ar suferi deopotrivă aceeași nefericită otrăvire dacă aș satisface curiozitatea ta. Totuși, fiindcă, fără îndoială, te frămîntă o dorință pioasă, nu te voi mai tortura. Ascultă, deci și crede, căci ce-ți spun este adevărat. Am pătruns pînă în apropierea frontierelor morții, am pus piciorul pe pragul Proserpinei; am fost transportat prin toate elementele. Apoi am revenit pe pămînt. Am văzut soarele strălucind, magnific, în mijlocul nopții. M-am apropiat de zeii de sus și de cei de jos; i-am adorat cu ei de față. Bagă de seamă; ți-am spus lucruri pe care, cu toate că le-ai auzit, trebuie să le uiți.»

După un an, Lucius a fost inițiat în misterele lui Osiris, superioare celor ale lui Isis.

Printre puținii străini care au fost admiși să primească inițierea egipteană se găsesc Platon, Pitagora, Thales, Licurg, Solon, Jamblih, Plutarh și Herodot. Ultimul, în operele sale, a făcut aluzii extrem de rezervate la aceasta. El descrie cu amănunte dramele simbolice și ceremoniile publice la care participa orice asociat la mistere și care nu era decît de natură rituală, dar refuză

să divulge secretele intime. Iată ce spune despre aceasta: «Asupra acestor mistere, pe care le cunosc fără excepție, buzele mele sînt obligate să păstreze o tăcere religioasă.»

Să ne adresăm acum lui Plutarh, biograful. «Cînd auziți de fabulele pe care le povestesc egiptenii despre zeii lor, călătorii, tăierea în bucăți și alte întîmplări neplăcute, să nu credeți că nimic din toate acestea nu s-a întîmplat, ca în aceste relatări. Popoarele au stabilit și folosit simboluri, unele obscure, altele mai inteligibile, pentru a face înțelese lucrurile

divine. În acest mod trebuie să ascultați istoriile privitoare la zei; luați-le ca interpretări ale unor mituri; primiți-le cu respect și cu filozofie.

În momentul morții, sufletul încearcă aceleași impresii ca aceia ce sînt inițiați în marile mistere.

În fața istoriilor comune și triviale ale popoarelor care identifică legendele privitoare la aceste divinități cu schimbările atmosferice după anotimpuri sau cu creșterea grînelor, însămînțările și aratul pămîntului care spun că Osiris a fost înmormîntat cînd sămînța rămîne ascunsă în pămînt și că renaște cînd planta începe să crească: trebuie să iei bine seama, pentru a nu degrada, fără să vrei ființele divine, de a nu le reduce la vînturi și curenți; însămînțări și arături, fenomene terestre și variații ale anotimpurilor.

Misterele au fost, deci, concepute cu scopul ocrotirii semnificației evenimentelor prețioase ale istoriei.»

În aceste relatări nu este decît o aluzie; este tot ce Plutarh crede că poate divulga. Dar susține cu tărie că istoria internă a Atlantidei și a căderii sale era povestită inițiaților. În tratatul său *Despre Iside și Osiride* același autor indică scopul psihologic ale misterele: «Atîta timp cît sîntem pe pămînt, incomodați de legături corporale, nu putem avea nici o relație cu Dumnezeu, cu excepția gîndirii filozofice, care singură ne poate face, oarecum să ne apropiem de el, ca în vis. Dar cînd sufletele noastre sînt eliberate (prin mistere) și pătrund în domeniul a ceea ce este pur, invizibil și imuabil, Dumnezeu vrea să fie ghidul și stăpînul lor; în el te odihnești și contempli cu o ardoare fără seamăn frumusețea de care buzele omenești nu poate vorbi».

Plutarh mai menționează că a urmat inițierea în misterele lui Isis:

«Prin aceste mijloace, ei pot fi preparați pentru a atinge cel mai bine cunoașterea Spiritului primar și suprem, pe care zeița îi îndeamnă să îl caute. Pentru acest motiv, templul ei se numește Iseion, aluzie la această cunoaștere a Ființei Eterne, existînd prin ea însăși, cunoaștere care poate fi astfel obținută, dacă te apropii de ea într-un mod convenabil».

Iată opinia lui Plutarh, grecul. Ce poate să ne spună un sirian, Jamblih asupra acestor mistere egiptene în care a fost inițiat?

«Esența și perfecțiunea sînt minunat reunite în zei; prima lor influență și cea mai veche este asupra noastră a preoților. O cunoaștere a zeilor se însoțește de o întoarcere asupra noastră înșine și de o cunoaștere mai adîncă a noastră. Vreau să spun că partea cea mai divină din om, ancestral unită cu zeii, fiind instruită de existența lor, se va găsi mai tîrziu încătușată de legăturile necesității și ale destinului fatal. În consecință este obligatoriu să consideri cum ar putea fi eliberat omul de aceste legături. Numai cunoașterea lui Dumnezeu, singura, le va desființa. Acesta este scopul egiptenilor în înălțarea sacerdotală a sufletului la divinitate.»

Un alt inițiat a fost Proclus. Iată ce a spus: «În toate inițierile și misterele, zeii prezintă multe aspecte din ei înșiși uneori, cu adevărat,

este o lumină fără formă, care emanînd de la ei, se oferă vederii; alteori, această lumină îmbracă forma omenească; alteori, alta. Anumite figuri nu sînt de zei și provoacă frică.»

Care a fost mărturisirea nobilului filozof Platon? «În urma acestei inițieri divine, noi contemplăm viziuni simple și binecuvîntate, care se prezentau într-o lumină pură și noi înșine, ajunși imaculați, am fost eliberați de acest înveliș pe care îl numim corp, de care sîntem acum legați ca o stridie de cochilia sa.»

El declara, de asemenea, că ultimul scop al misterelor consta în readucerea omului la principiile pe care rasa noastră le-a pierdut de mult timp.

Homer, care primise inițierea, a putut adresa cititorilor săi, următorul imbold, în Odiseea:

*Să fugim iute, să desfășurăm pînzele.
Ca să ajungem în țara noastră natală,
de mult pierdută.*

Sub această formă poetică, gîndirea sa o întîlnește pe a lui Platon.

Un alt inițiat vestit străin a fost Moise. În realitate, el era evreu doar pe jumătate, unul din părinți fiind egiptean. «Moise a fost instruit în toată înțelepciunea egiptenilor» spune Noul Testament. Ceea ce înseamnă aceste vorbe, în înțelesul lor adînc, este că înțelepciunea cea mai profundă a egiptenilor i-a fost relevată. Ori aceasta nu putea fi altceva decît cunoașterea comunicată prin mistere.

Noul Testament declară, de altfel, că «Moise își acoperea fața cu un văl.» Cît despre natura acestui văl, se disting cîteva aluzii în următorul text: «pînă astăzi același văl se așterne pe lectura Vechiului Testament.» (Epistola a doua către Corintieni). Rezultă că nu e vorba de un văl de stolă, ci de un văl așezat asupra a ceea ce exprimă cuvintele, asupra cunoașterii. Așadar, vălul pe care îl purta Moise era în realitate jurămîntul de păstrare a tăcerii și secretului, pe care îl făcuse în cursul inițierii în mistere.

Înțelepciunea pe care o poseda Moise, o căpătase în celebra școală a templului din orașul On, pe care grecii l-au numit Heliopolis cînd au cucerit Egiptul (Biblia îl numește On), oraș dispărut, care se ridica la cîteva mile mai la nord de Cairo.

De-a lungul cîmpiei, o cale sacră se întindea de la baza platoului pe care se înălțau piramidele pînă la acest oraș sfînt, Heliopolis. Heliopolis și Memfis, alt oraș dispărut, pe care îl vedeai de la piramide, considerau Marea piramidă ca pe sanctuarul suprem al misterelor. Heliopolis, deci, a dispărut și odată cu el și templul său; pereții de cărămidă și chirpici care înconjurau orașul și coloanele templelor sînt acum sub nisip, la o adîncime de douăsprezece picioare. Singur a rămas în picioare, la locul său, obeliscul de granit roșu care indica intrarea. Moise l-a văzut, a

trecut pe acolo de multe ori. Este cel mai vechi obelisc care se înalță încă în țară. Printre alte spirite studioase, atrase la porțile acestui templu ca fluturii de lampa înțelepciunii, au fost Platon filozoful și Herodot istoricul. Și ei au văzut obeliscul, care și acum rezista acolo, monolit puternic, dezorientat în singurătatea sa. La picioarele sale, țăranii își ară pământurile.

El avea ca frate pe celălalt obelisc respingător pe care Thutmes al III-lea l-a ridicat în fața templului soarelui la Heliopolis și care acum domină Tamisa, în fața debarcaderului, la Londra; sub numele de acul Cleopatrei, el amintește zgomotoasei și efervescente metropole engleze despre o întreagă lume dispărută și o impunătoare civilizație antică.

Obeliscul mîndru părea o sentinelă veghind asupra intrării templului, în timp ce inscripțiile care îi acopereau fețele cu hieroglife gravate adînc, povesteau istoria acestui sanctuar. Dar era mai mult decît o mare săgeată de piatră înălțată pentru a purta inscripții; era și un simbol sacru și orice vîrf de obelisc se termina într-o mică piramidă.

Heliopolis era un mare centru de studii protane și sacre; se numărau acolo treisprezece mii de studenți, candidați la sacerdoțiu și profesori. Populația sa era considerabilă. Biblioteca sa vestită urma să contribuie mai tîrziu la formarea celei din Alexandria, cea mai renumită în lumea antică.

Tînărul Moise participa la procesiunile ceremoniale în jurul templelor sau studia fișile de papirus în bibliotecă. A petrecut acolo multe ore, cufundat în gîndurile sale adînci și meditațiile sale solitare.

Excepțional de serios din copilăria sa, Moise a făcut asemenea progrese, s-a arătat atît de instruit și dotat cu un caracter atît de puternic, încît a trecut cu onoare toate gradele de inițiere, ajungînd la cel mai înalt din toate, rar obținut, la cel de adept. Era de departe apt să devină la rîndul său hierofant. Chiar în școala în care a studiat, anexă a marelui templu din Heliopolis, cetatea soarelui, a primit această distincție. El oficia acolo, inițind alți candidați în riturile secrete ale lui Osiris, cele mai înalte din toate riturile misterelor.

În acea epocă, el purta un nume egiptean, așa cum se obișnuia, deoarece nașterea îl făcuse pe jumătate egiptean. Acest prim nume al viitorului Moise era Osarsif. (Să nu se incrimineze aici imaginația autorului, am împrumutat această informație, ca și numele templului și una sau două fapte dintr-o veche povestire a preotului Maneton; ceea ce este în plus rezultă din cercetările mele proprii.)

Cînd a survenit marea întorsătură a vieții sale, cînd a acceptat misiunea pe care i-au încredințat-o destinul și zeii, a marcat acest eveniment substituind numelui egiptean un nume israelit. Toți egiptenii instruiți credeau în puterea numelui. Numele poseda pentru ei o virtute magică. Iată cum Osarsif a devenit Moise.

Faraonul care domnea atunci, caracter dur și lipsit de spiritualitate, om încăpățînat și crud, îi trata astfel pe israeliți încît persecuțiile au

trezit interesul lui Moise și i-au amintit de sîngele evreiesc ce curgea în vinele sale. Se știe cum a parvenit să elibereze triburile israelite de sclavie și captivitate, cum le-a făcut să părăsească valea Goșen și să ia drumul vechi, istoric, care din timpuri imemorabile ducea din Africa în Asia, același pe care l-a urmat Bonaparte pe cal, în ziua cînd era să se înece, fiind pe punctul de a ajunge la Suez.

Se pot găsi în Biblie unele fragmente din istoria ulterioară a lui Moise, amestecate supărător cu tradiții inconsistente.

Primele cinci cărți ale Vechiului Testament, reunite sub numele de Pentateuc, sînt atribuite lui Moise. Ele conțin substratul înțelepciunii, așa cum Moise dorea să o comunice poporului său, dar se amestecă acolo date mai mult sau mai puțin istorice relative la creația lumii și la primele rase umane.

Ori Moise, în calitatea sa de adept, cunoștea și folosea scrierea sacră a inițiaților, adică hieroglifile în cel de al treilea sens al lor, sens spiritual secret. El a scris textul Pentateucului în hieroglifegiptene. Aceste texte puteau fi înțelese doar de preoți inițiați. Dar, cînd israeliții s-au fixat în Palestina și după ce au trecut secole peste ei, cunoașterea hieroglifelor a scăzut. Încetul cu încetul clerul a devenit din ce în ce mai puțin familiarizat cu aceste caractere și nu a putut să le mai descifreze decît cu greu. Aceasta nu are nimic surprinzător, dacă ne amintim că în Egipt chiar, în secolul al IV-lea după Isus Hristos, arta interpretării hieroglifelor s-a pierdut total. Cînd, la aproape o mie de ani după exodul israeliților, bătrîniții poporului au format colecția cărților pe care le numim astăzi Vechiul Testament, dificultățile traducerii scrierilor lui Moise în ebraică au fost imense. Căci Moise, scrisese cum o putea face un adept, iar bătrîniții, cît de culți ar fi fost, nu erau adepți. S-au produs frecvent contradicții; expresii simbolice au fost interpretate ca fapte reale; descrieri hieroglifice luate ca lucruri care ar fi existat; fraze descrise în imagini au condus la erori grave. Un singur exemplu este suficient: cele șase zile ale creației însemnau pentru Moise șase perioade lungi, numite simbolic zile pentru motive cunoscute de orice inițiat. Dar cei care le-au tradus literal au crezut că era vorba chiar de șase zile a douăzeci și patru de ore.

Rezultatul: primele cărți ale Bibliei prezintă ciudățenii cînd le interpretezi literal, ciudățenii, deoarece știința zilnic confirmă aceste texte asupra multor puncte. Dar lectura lor devine extrem de rodnică alunei cînd îi proiectezi lumina adusă de înțelegerea a ceea ce se învăța în templele misterelor din Egipt.

Moise trebuie deci revendicat ca unul din personajele cele mai însemnate, apărînd din transa obscură a inițiaților.
